

Dansk historisk Fællesforenings årsmøde i Åbenrå 1987

Temaet for årsmødet var »Lokal og kulturhistorien i dag«. Forud for mødet blev der som noget nyt udsendt følgende skriftlige oplæg til deltagerne som udgangspunkt for årsmødeindledere og diskussionsdeltagere.

Lokal- og kulturhistorien i dag Et oplæg til Dansk historisk Fællesforenings årsmøde 1987

Indledning

Ved Dansk historisk Fællesforenings årsmøde i Fredericia 1986 fremsatte formanden Vagn Dybdahl forslag om, at årsmødetemaet i 1987 skulle være »Lokal- og kulturhistorien i dag«. Han påpegede det ønskelige i, at foreningen forsøgte at organisere en kortlægning af, hvad lokal- og kulturhistorien står for i dag, og hvilke områder og arbejdsmetoder, der særlig er oppe i tiden. – Det foreliggende papir gør dog kun krav på at være nogle foreløbige betragtninger over emnet, der vil blive suppleret og uddybet i indlæggende og diskussionerne ved årsmødet.

Oplægget er blevet til efter undersøgelser og diskussioner foretaget af landsarkivar Dorrit Andersen (Landsarkivet for Fyn og DHF), fysioterapeut Lone Brüsich (Ledøje-Smørum historiske Forening og SLF) og museumsinspektør Gudrun Gormsen (Museet på Hjerl Hede). Arkivar Jørgen Dieckmann Rasmussen (Esbjerg byhistoriske Arkiv, SLA og DHF) har deltaget i en del af det forberedende arbejde og leveret materiale vedrørende Ribe amt. Da det skønnedes at blive alt for tidskrævende at kaste sig ud i en landsdækkende kortlægning af aktiviteterne uden at have mere klare definitioner af, hvilke emner og problemer, der skulle undersøges,

valgte man at koncentrere arbejdet om forholdene i tre udvalgte lokalområder, hvor man forsøgte at få et overblik over de samlede aktiviteter inden for lokal- og kulturhistorie. De tre undersøgelsesområder, der er ret forskelligeartede befolkningsmæssigt og økonomisk, er Ringkøbing amt (Gudrun Gormsen), Odense storkommune (Dorrit Andersen) og Københavns amt (Lone Brüsich). Der er indsamlet oplysninger både skriftligt og mundtligt, ligesom de tre undersøgere i forvejen har haft kendskab til aktiviteten i områderne. Alle organisationer og institutioner er søgt medtaget, uanset om de er medlemmer af DHF eller ej. Af tidsmæssige grunde har det ikke været muligt at fremskaffe ensartede og udtømmende oplysninger om alle de forhold, der skulle undersøges, ligesom det heller ikke har været muligt at komme i personlig kontakt med så mange som først forudsat. Der er derfor ikke i forbindelse med oplægget søgt udarbejdet tabellariske opstillinger.

Undersøgerne har holdt tre møder, hvor de har diskuteret deres indtryk af undersøgelsen, og der har været stor enighed om, hvor problemerne ligger. Dorrit Andersen har sammenskrevet oplægget og har ansvaret for den endelige formulering.

Undersøgelsen har været koncentreret om punkterne, der fremgår af bilag 1, ligesom spørgeskemaer fra SLA's sidste arkivundersøgelse 1986 har været til rådighed. Undersøgelsen har fået en overvægt i beskæftigelsen med organisatoriske spørgsmål. En dyberegående beskrivelse og vurdering af outputtet er således et emne, man kan gå videre med, selv om det ikke kan betragtes løst fra den organisatoriske baggrund. Det skal også understreges, at en stor del af alt det nye, der foregår i lokal- og kulturhistorisk forskning, sættes igang af enkeltpersoner og på universiteterne og derfor ikke er dækket ind ved forbe-

redelsen af dette oplæg, hvor opmærksomheden har været koncentreret om institutioner og foreninger, hvis virke sigter mod bestemte lokalområder.

I Ringkøbing og Københavns amter findes følgende institutioner/foreninger:

Ringkøbing amt:	26 arkiver
	11 kulturhistoriske museer
	9 slægts-, egns- og lokalhistoriske foreninger.
Københavns amt:	17 arkiver
	12 museer
	14 foreninger

Undersøgeren i Københavns amt har koncentreret sig om arkiver og foreninger, i Ringkøbing amt om museer og arkiver. Det samme gælder undersøgelsen for Odense kommune. I det følgende bringes en oversigt over, hvilke institutioner/foreninger der helt eller delvis arbejder med storkommunens lokal- og kulturhistorie. Det kan give et indtryk af forskelligartetheden i virksomheden i kommunen, der både rummer store, professionaliserede institutioner og ganske små, drevet af frivillig arbejdskraft.

Odense kommune: Under Odense bys Museer (7 kommunalt drevne institutioner med fælles forvaltning):

Fyns Stiftsmuseum (oldtiden), Møntergården (byhistorien), Den fynske Landsby (fri-landsmuseum med landbygninger)

Derudover driver kommunen Fyns Kunstmuseum, H.C. Andersens hus, H.C. Andersens barndomshjem og Carl Nielsens barndomshjem.

(Desuden findes de selv- eller institutions-ejede: Danmarks grafiske Museum, DSB jernbanemuseum og Falck Museet, der ikke sigter specielt mod lokalområdet).

Landsarkivet for Fyn (statsdrevet).

Lokalhistorisk Afdeling ved Odense Centralbibliotek (kommunalt). Arkiv for den gamle købstads område og de områder af kommunen, der ikke dækkes af sognearkiver.

10 sognearkiver (privatdrevne med lille kommunalt tilskud, 7 med foreningsbestyrelse).

Historisk Samfund for Fyn Amt.

6 sogneforeninger.

Byforeningen for Odense (historiske foredrag, udflugter, bevarings- og miljøspørgsmål).

Slægtshistorisk Forening (historiske foredrag og udflugter).

HARJA (arkæologisk forening for Fyn).

Endelig er Odense Universitet (statsdrevet) beliggende i kommunen. Flere af lærerne har forsket i Odenses og Fyns historie. Ved universitetet findes også et kartografisk dokumentationscenter, der samler materiale vedrørende amtets landskabshistoriske udvikling.

Organisation og struktur

At organisationen og strukturen i det lokal- og kulturhistoriske arbejde er meget forskelligartet landet over, er ikke nogen ny konstatering. På landsplan er en stor del foreninger/institutioner organiseret inden for Dansk historisk Fællesforening i de tre store foreninger: Dansk kulturhistorisk Museumsforening (DKM), Sammenslutningen af lokalhistoriske Arkiver (SLA) og Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger (SLF). Særlige optagelseskriterier til de to første bevirker dog, at ikke alle museer og arkiver kan blive medlemmer, og virksomheden på det lokale plan er undertiden organiseret således, at den ikke entydigt lader sig organisere i én af båsene, f.eks. foreninger, der også driver arkiv og/eller museum. Nogle er således medlem af flere af centralorganisationerne på én gang, andre står helt uden for. SLA tillader dog arkiver, der ikke kan (eller vil) optages i hovedorganisationen, at være medlemmer af amtskredsene. Amtskredsene skal, som navnet siger, organisere samarbejde og kursusvirksomhed på amtsplan.

I kraft af særlig lovgivning på området er samarbejdet på amtsplan længst fremme på museumsområdet med eksistensen af amtsmuseumsrådene siden 1976. Her kan museernes arbejdsplaner samordnes, og særlige arbejdsområder for de enkelte museer aftales. Selv om nogle arkiver drives som museumsafdelinger, forekommer samarbejdet mellem

arkivsektoren og museumssektoren lidet udbygget organisatorisk. En del kan der dog rettes op på ved personlige kontakter og gensidig orientering. I Ribe amt har de lokalhistoriske arkiver således en observatørpost i amtsmuseumsrådet. På foreningssiden kan man ikke sige, at de gamle amtssamfund har samme dominerende rolle som tidligere. Medlemstallene er flere steder stagnerende eller i tilbagegang, selv om der i en årrække er gjort et betydeligt arbejde rundt omkring for at gøre årbøgerne mere populære i indhold og lay-out. Årsagen skal muligvis søges i, at tendensen i det lokal- og kulturhistoriske arbejde i øjeblikket går i retning af foreninger og arkiver med stærkt begrænset lokalt virkeområde, hyppigt et sogn, ligesom det også kan være tilfældet med nye museer med stærkt emnemæssigt og/eller lokalt sigte. En sognehistorisk forening kan uden besvær samle et par hundrede medlemmer, mens flere amtshistoriske samfund ikke kan holde de tusind.

På arkivfronten er denne udvikling måske mest udpræget. En foreningsformand fra en kommune, hvor der findes seks sognearkiver, skriver således herom:

»Ikke alle steder vil man være enig i, at det er en lykke med et arkiv i hvert sogn. Mange professionelt uddannede arkivfolk, dvs. historikere, anser en struktur, hvor der kun findes ét stort arkiv omfattende en hel kommune for langt at foretrække. Det giver en samling af ressourcerne, en bedre registrering af materialet og mulighed for at ansætte en arkivar, som kan give publikum professionel vejledning. Disse argumenter kan der ikke pilles ved; men de overser en vigtig dimension, nemlig det lokale engagement. De fleste mennesker er kun interesseret i deres eget sogns historie og kvier sig ved at aflevere materiale til et arkiv i et andet sogn. Ofte vil det også være vanskeligt at få sat et lokalhistorisk arbejde i gang i et sogn, hvis der ikke er et arkiv at samles om. I vores sammenhæng har det så afgjort været en fordel med et arkiv i hvert sogn i kommunen og dermed også en kreds i hvert sogn, som var historisk interesseret, og som man kunne henvende sig til.«

Denne argumentation synes at være typisk for tilhængerne af sognet som enhed for arbej-

det. Der er stor enighed om, at arkivmaterialet mange steder ikke ville blive afleveret, hvis det ikke bliver i sognet. I to sammenlagte sogne, hvor man har én lokalhistorisk forening, har denne ment det nødvendigt at drive to arkiver, »fordi åen skiller«. I flere kommuner, f.eks. Odense, er det dog lykkedes at få aftalt en bestemt arbejdsdeling mellem kommunens arkiver og procedure ved fordelingen af det kommunale tilskud. I et arkivudvalg, hvor alle arkiver er repræsenteret og museumsvesenet og Landsarkivet har observatørstatus, orienteres om arbejdets gang et par gange om året.

Det samarbejde, der som omtalt findes inden for arkivsektoren og museumssektoren på amtsplan, findes ikke på samme måde på foreningssiden. Flere steder i landet har man dog forsøgt at få et samarbejde igang mellem amtssamfund og nye foreninger, f.eks. omkring publikationer; men de store resultater er ikke nået endnu. Umiddelbart skulle man ellers synes, at en etablering af amtssamfundene som en slags fællesforeninger skulle kunne give en bedre udnyttelse af ressourcerne (ofte søges de samme kasser, uden at den ene hånd ved, hvad den anden gør) og flere fordele for medlemmerne (fælles favørpriser, dobbeltmedlemsskaber o.s.v.).

En del af vanskelighederne ved at etablere et samarbejde lokalt på tværs af organisationsgrænserne bunder nok i, at de, der i givet fald skulle samarbejde, er så vidt forskellige, og – som det skal omtales i det følgende – også har forskellige prioriteringer af arbejds-mål. Der skal i givet fald samarbejdes mellem den ene yderlighed: det højt professionaliserede museum med stort budget og videnskabeligt personale og den anden yderlighed: sognearkivet/foreningen med den frivillige amatørarbejds-kraft. Det er ofte konstateret, at museernes professionalisering i stort omfang har fordrevet amatørerne fra dette felt, og at værdifulde forbindelser til lokalsamfundet derved kan svækkes. Dog skal det nævnes, at flere museer fortsat har et godt samarbejde med og assistance af de lokale amatørarkæologer og deres foreninger.

I dag er det imidlertid hovedsagelig arkiverne, der nyder godt af amatørernes arbejds-

kraft, selv om de større kommuner i stigende grad går over til at ansætte videnskabeligt uddannede arkivledere.

Organisatorisk præges arbejdet altså af en broget dansk mangfoldighed, og i forbindelse med undersøgelsen her har vi generelt stødt på stor tilfredshed med de eksisterende tilstande og ingen trang til at etablere mere videregående samarbejdsformer end de allerede eksisterende.

Om den organisatoriske form er tilfredsstillende, må da også ses i sammenhæng med, hvad det er, man vil med arbejdet, om man synes, man har mulighed for det, og om brugerne i videste forstand er tilfreds med resultaterne.

Om outputtet

Det har altid været et vigtigt formål for Dansk historisk Fællesforening at inspirere den lokale amatørforskning, og formålet med den har man i høj grad set som udgivelse af sogne- og byhistorier og afhandlinger, der kunne højne den faglige kvalitet i de lokalhistoriske årbøger. Der har i høj grad været tilskyndet til, at skribenterne i behandlingen af emnerne skulle anskue dem i forbindelse med den almindelige righistoriske udvikling.

På organisationernes årsmøder rapporteres om en stadig stigende vækst i antallet af museer, arkiver og foreninger, stadig flere personer interesserer sig for og er involveret i lokal- og kulturhistorisk arbejde. I sammenligning hermed synes væksten i den videnskabelige produktion ved lokale kræfter at være beskednen. Man må også huske, at en del af denne vækst i højere grad end tidligere skyldes en stigende interesse for dette forskningsfelt blandt universitetsfolk og studerende.

Hvilke aktiviteter er det da, der finder sted? Først de traditionelle.

På foreningsfronten lægges der lige som tidligere vægt på foredrags- og udflugtsvirksomheden. Foredragene beskæftiger sig både med lokale og mere generelle historiske emner. Som foredragsholdere anvendes både lokale folk og udefra kommende, og også akademikere.

Derudover bruger amtshistoriske samfund

stor kraft på udgivelsen af de klassiske årbøger, hvor man generelt lægger vægt på at bringe lidt for enhver smag, heraf en stor del på videnskabeligt grundlag. En hel del af samfundene udgiver også skrifter; men hyppigheden og karakteren heraf er ret forskellig fra amt til amt.

De mange nye foreninger/arkiver tegner sig i høj grad for væksten i den lokal- og kulturhistoriske produktion. Mange nye skrifter kan således iagttages i Københavns amt og Nordsjælland, både periodiske skrifter og enkeltstående skrifter samt bidrag til jubilæumsskrifter; men tendensen er sådan set den samme landet over. Der er en stor udnyttelse af det lokale billedstof, som lokalarkiverne med stort held arbejder på at få i hus, af erindringer og formidling af stof fra ældre publikationer. I overvejende omfang produceres stoffet af de lokale kræfter selv. – De arkiver, der har videnskabeligt uddannede ledere, markerer sig endnu ikke i stort omfang ved udgivelse af værker, der bygger på grundforskning. Det er klart, at den opbygningsfase, som de fleste af disse institutioner befinder sig i, kan tage kræfter fra forsknings- og skribentvirksomheden, og det skal også nævnes, at lokalarkiverne normalt ikke har fastslået i deres vedtægter, at de skal forske. Endelig skal nævnes, at de arkiver, der er museumstilknyttede, ved et samarbejde med museumsmedarbejderne hurtigt kan deltage i en publikationsvirksomhed.

Museernes skrifter, der er blevet talrigere i de senere år, domineres af uddannede skribenter, der skriver på et videnskabeligt grundlag, men lægger vægt på at formidle på en populær måde, en karakteristik, der også er overvejende for museernes øvrige virksomhed. Der er da også hos museerne et udtalt ønske om at kunne drive mere forskning. Museerne udfolder også en ret betragtelig publikationsvirksomhed af rent formidlende og vejledende karakter, herunder undervisningsmaterialer.

Ikke alt, hvad der kommer på tryk er forskning (eller skal være det), og man må indrømme, at der fortsat kan herske en vis spænding imellem de amatører og professionelle, der arbejder med lokal- og kulturhistorie. En

forenings- og arkivformand skriver således i forbindelse med undersøgelsen her, at vi »arbejder seriøst uanset om den, der arbejder, er akademiker eller ej. Om opgaverne er videnskabelige, lader vi eftertiden bestemme.»

I den forbindelse er det nok på sin plads at nævne uddannelsesproblematikken. Der kan nok stadig gøres meget mere for den ikke-akademiker, der gerne vil forske og skrive. Universiteterne har taget forskellige initiativer, og DHF og de tre sektioner arbejder løbende med problematikken. DHF har mest forsøgt sig med skriftlig vejledning, SLF med forskellige skribentvejledende kurser og kurser om bestemte historiske emner, mens SLA's nu meget omfattende kursusvirksomhed koncentrerer sig om arkivteknikker og orienteringer om formidlingsproblematikken. DKM koncentrerer sig om de professionelles efteruddannelse. Manglen på samarbejde er iøjnefaldende.

Amatørernes forskning foregår mest i arkiv-/foreningsregie i øjeblikket; men museerne er dog også opmærksomme på denne problematik. En af de odenseanske museumsinspektører har således beskrevet, hvordan fremtidens lokalhistoriske museum kan blive et forskningscenter, åbent for alle:

»Ligesom på biblioteket skal brugeren selv kunne finde netop det, som han/hun finder interessant. Vi skal gøre det ved at sætte alle museets oldsager på hylder i et åbent magasin ordnet kommunevis med nummer og stedsangivelse. Ved at gøre magasinet neutralt, uden tolkninger, vil enhver kunne få det ud af sit besøg, som hun/han har forudsætning for. Muligheden for oplevelser og overraskelser, men også overvældethed, for indblik i kulturens mangfoldighed og i fortidens forsøg på at udtrykke sig eller løse problemer, der måske igen er blevet aktuelle, genopstår.« Det åbne magasin skal være for den nysgerrige museumsbruger, der selv vil bearbejde indtrykkene. Han skal samtidig kunne trække på al den viden, museet kan stille til rådighed efter et system, der minder stærkt om landsarkivernes læsesalsbetjening. Samtidig understreges, at museerne skal være forskningscentre, bl.a. for at amatørerne kan få gavn af dem.

Som det er i øjeblikket, er det imidlertid ikke så underligt, som det kan se ud, at forskningstiden ikke ekspanderer særlig kraftigt. Mange, til dels nye opgaver, tages op med formidlingsformål i centrum. Museerne opbygger tiltrækkende og pædagogiske udstillinger, de driver historiske værksteder og arbejder med levendegørelse af fortiden på mange måder. Særlig frilandsmuseernes store publikumssucces viser behovet herfor.

Arkivernes største arbejdskraft går hovedsagelig til indsamling og registrering af billeder og arkivalier (særlig person-, forenings- og erhvervsarkiver).

Den årlige accession er umådelig forskellig, ligesom arkivernes områder og arbejdsmuligheder er det. Mange steder lægges vægt på at opbygge kopisamlinger af landsarkiv- og rigsarkivmateriale, ligesom der på forskellig måde sker bearbejdelse af slægts- og lokalhistoriske kilder, f.eks. udførelse af kirkebogs-transkriptioner, registre over ejendomme osv. Hvor der er faciliteter til det, arrangeres udstillinger, der skønnes vigtige bl.a. for at stimulere interessen for at aflevere materiale til arkiverne. Foreninger og arkiver uden for de større byområder kan også bruge sådanne arrangementer til historiske aktiviteter i bredere forstand, hvor sognets beboere mødes i et samvær, hvor man mindes fortidens nære samfund, som nu i så høj grad er forsvundet. Ud over traditionelle foredrag kan man samles omkring egnsretter og -kager, hjemmebrygget øl, julestuer, gækkebrevsklipning, folkedans, egnsspil osv. I de her særligt undersøgte områder har man dog ikke rigtig taget fat på egnsspillene endnu. Men en stærk aktivitet kan ventes næste år, særlig i forbindelse med 200-året for stavnsbåndets ophævelse.

En relativt ny aktivitet for arkiver og foreninger er også engagementet i lokalplaner og fredning, i at værne om det gamle miljø. En forening, der også driver historiske aktiviteter, har således foretrukket at lade sig organisere i Sammenslutningen for bygnings- og landskabskultur og ikke i SLF.

Når den klassiske forsknings- og skribentvirksomhed ikke synes at ekspandere stærkt, er det med andre ord ikke, fordi der ikke sker noget lokalt, eller alene på grund af ressour-

cemangel. Det er også i høj grad et udtryk for, at de historisk interesserede prioriterer anderledes.

Slutning

Det har ikke været hensigten i oplægget at vurdere nogle af aktiviteterne som mere værdige end andre. De har alle deres mission i den sammenhæng, de optræder.

Men ønsker man på det lokal- og kulturhistoriske felt at fremme forskningen, dvs. frembringelse af ny viden, etablering af den i en større sammenhæng og nyvurdering af allerede etablerede opfattelser, kan et større samarbejde være vejen frem. Hermed tænkes på et samarbejde mellem uddannede forskere og amatører, mellem institutioner og foreninger på tværs af organisatoriske skel. At det kan lade sig gøre, vidner f.eks. to store projekter fra de senere år om, Stationsbyprojektet og Indre Missionsprojektet. Lokalt materiale bliver indsamlet og brugt, og gode bøger tegner til at blive et af resultaterne.

Bilag 1

Som baggrund for oplægget har undersøgerne indsamlet oplysninger, der har koncentreret sig om nedenstående punkter:

Foreningens/institutionens (navn):

1. Organisation:
 - a. Ejerforhold
 - b. Opbygning
 - c. Medlemstal
 - d. Diverse
2. Eventuel formålsparagraf/vedtægter
3. Personaletal og -sammensætning samt oplysning om videnskabeligt uddannet personale
4. Økonomi:
 - a. Kontingentindtægter
 - b. Kommunale og amtskommunale midler
 - c. Statslige midler

- d. Andet
- e. Evt. finansiering af lokaler og deres størrelse

5. Output:

- a. Publikationer: deres karakter, oplagstal og forfattere
 - b. Udstillinger: deres karakter, og egne eller lånte
 - c. Foredrag: emner og foredragsholdere (hvor lokalt prægede?)
 - d. Forskning, drevet af foreningen/institutionen selv. Dennes karakter og emner samt dens basis i egne samlinger
 - e. Samlingernes omfang og karakter. Årlig accession
 - f. Udnyttelse af massemedierne
 - g. Andre aktivitetsformer: historiske værksteder, egnsspil, folkedans m.v.
 - h. Diverse
6. Egen vurdering af aktiviteten. Hvad lægger man størst vægt på og hvorfor? Hvis man ikke udretter det, man ønsker; hvad er så grunden?

7. Diverse, særlig samarbejdsspørgsmål

Bilag 2

Litteratur (i udvalg)

- Verner Bruhn. Et amthistorisk Samfund. Nogle overvejelser over før og nu. Fortid og Nutid XXIX, 1981, s. 255–68.
- Historisk Vejviser. Ved Annegrete Dybdahl. Organisationer, Arkiver, Biblioteker, Specialsamlinger, Museer, Konserveringsanstalter, Foreninger. Dansk historisk Fællesforening 1986. (Indeholder også oplysninger om udgivelser).
- Lokalhistorisk arkivarbejde i Odense Kommune. Status og perspektiver. Kommunal betænkning 1986.
- Margit Mogensen. Et signalement – af de mindre lokalhistoriske skrifter. Lokalhistorisk Journal, 2, 1987, s. 3f.
- Nye strømninger i dansk lokalhistorie. Forlaget Historia, Århus 1981. Heri bl.a.:
- Verner Bruhn: Lokalhistorie og lokalsamfund
- Claus Bjørn: Om lokalhistorie og lokalhistorie.
- Niels Oxenvad: Othiniensia. Odense bys Museer 1935–1985. Odense 1985.
- Hans Munk Pedersen: Lokalhistoriske arkiver i Århus amt. Århus 1982.

Henrik Thrane: Museet som åbent magasin. Fyens Stiftstidendes kronik den 12. maj 1987.

Referat af årsmødet

Årsmødet blev holdt på Folkehjem i Åbenrå i dagene 28.-30. august. Der var tilmeldt 115 deltagere.

Årsmødet indledtes med Dansk historisk Fællesforenings repræsentantskabsmøde den 28. august kl. 16.

DHF's repræsentantskabsmøde

1. Valg af dirigent

Efter forslag fra formanden *Vagn Dybdahl* blev museumsinspektør *Jørgen Slettebo*, Sønderborg, valgt til dirigent. Han indledte med at konstatere, at repræsentantskabsmødet var indkaldt i overensstemmelse med vedtægterne. Derefter aflagde *Vagn Dybdahl* formandsberetningen.

2. Formandens beretning 1986-87

Hjertelig velkommen til dette 78. årsmøde i Dansk historisk Fællesforening. Vi mødes i år i Åbenrå, og uden at fornærme andre dele af riget kan man sige, at mødestedet ikke er helt uden forbindelse med temaet for dette års møde: Lokal- og kulturhistorien i dag. Den historiske bevidsthed har altid været særlig stor her i grænseegnene. Det vil vi høre mere om i de kommende dage.

Der er som noget nyt udsendt et oplæg til mødet, nemlig resultaterne af en undersøgelse af det lokal- og kulturhistoriske arbejde i tre udvalgte områder. Jeg vil gerne benytte lejligheden til at takke dem, der har bidraget med oplysninger til denne undersøgelse, og specielt den arbejdsgruppe, der har foretaget undersøgelsen, nemlig Lone Brusch fra Ledøje-Smørum's historiske forening, Gudrun Gormsen fra Museet på Hjerl Hede og endelig foreningens sekretær, landsarkivar Dorrit Andersen, der også har stået for oplæggets ende-

Med vajende faner blev deltagerne modtaget på Folkehjem i Åbenrå til årsmødet. (Foto: K. B. Rasmussen).

lige udformning. Vi håber, at oplægget har bidraget til, at vi får et godt og frugtbart møde. Foreningen retter også en tak til stiftamtmand Ole Perch Nielsen, der vil vise os rundt på Brundlund Slot. Men der er endnu flere, vi bør takke, og som vi har lyst til at takke. I aften vil Henrik Fangel præsentere Lokalhistorisk Institut for Sønderjylland for os, og bagefter har Historisk Samfund for Sønderjylland inviteret os på natmad – alt dette foregår oppe på landsarkivet.

Andre, vi skal takke, er medarbejderne ved Studieafdelingen i Flensborg, der tager imod os på søndag. Allerede nu: på forhånd tak; det glæder vi os til.

I tidligere år er referatet fra sidste års møde blevet udsendt sammen med programmet for det kommende årsmøde. Her er der også sket nye ting, idet årsmødereferatet som vanligt er trykt i »Fortid og Nutid, men fra sidste år også referater af foredragene på årsmødet.

Sidste årsmødes tema var »Fremmed i Danmark«, dvs. indvandrerproblematikken gennem tiderne. Det var et højaktuelt forskningstema, vi tog op. Derfor vil jeg gøre opmærksom på, at Odense Universitetsforlag lige har udgivet en bog om emnet, hvor fire af årsmødeindlederne har leveret bidrag.

Om foreningens arbejde i det forløbne år kan jeg sige følgende: Vi har i dag 717 medlemmer. Siden sidste årsmøde er der kommet 4 nye museer, 9 nye medlemmer under SLF, og SLA har fået 2 nye ordinære og 3 ekstraordinære medlemmer. DHF har fået 5 nye direkte medlemmer, nemlig Sydjysk Universitetscenter, Kontaktudvalget for dansk maritim historie- og samfundsforskning, 1066 Tidsskrift for dansk historisk forskning, Arusia, og Historia. De to sidste er historiske udgiverselskaber i Århus. Vi byder de nye medlemmer velkommen i foreningen.

Efter sidste årsmøde konstituerede foreningens bestyrelse sig med Knud Prange som næstformand, Dorrit Andersen som sekretær, og Jørgen Dieckmann Rasmussen som redaktør af »Fortid og Nutid«. Formand og kasserer vælges som bekendt direkte. Poul Olsen har i årets løb bistået sekretæren.

I denne forbindelse kan jeg foregribe dagsordenens punkt om valg til bestyrelse ved at

meddele, at Claus Bjørn, der i mange år har været medlem af DHFs styrelse, i år har ønsket at trække sig tilbage. Claus Bjørn har i den tid, han har været medlem af styrelsen, ydet en stor indsats for foreningens arbejde – han var indtil 1985 redaktør af »Fortid og Nutid«, og i 1984 blev han tildelt DHFs jubilæumspris.

DHF takker Claus Bjørn for det store og gode arbejde, han som medlem af DHFs styrelse har gjort for lokal- og kulturhistorien i Danmark.

Før jeg går over til at tale om DHFs øvrige aktiviteter, skal det nævnes, at foreningen atter i år har fordelt tilskud til amthistoriske foreninger. Også i 1987 har Ministeriet for kulturelle anliggender stillet et beløb til rådighed af tipsmidlerne af samme størrelsesorden som i 1986. DHF har indkaldt ansøgninger fra foreningerne, de 21, som fra gammel tid har et tilskud fra denne pulje. Fordelingen sker efter samråd med SLFs formand.

Om »Fortid og Nutid« kan jeg meddele, at det i 1986 er udkommet med 4 hæfter på i alt 343 sider. Hovedredaktør er arkivar Jørgen Dieckmann Rasmussen.

Tidsskriftet har også i år markeret sig klart i den faglige debat – det citeres meget ofte, og har bibeholdt sin stilling som et af de førende historiske tidsskrifter. Specielt på anmeldelsesområdet indtager tidsskriftet en særstilling: Det er her, ny historisk litteratur først bliver anmeldt.

Men når det er sagt, må det også siges, at tidsskriftets økonomi er meget stram – trods sin centrale placering må »Fortid og Nutid« – ligesom andre historiske tidsskrifter i disse år – konstatere et svagt vigende abonnementtal. Vi har i bestyrelsen konstateret, at ikke alle DHFs medlemmer abonnerer. Vi benytter lejligheden til at opfordre medlemmerne til at gå hjem og undersøge sagen, og, hvis de ikke allerede abonnerer, da at begynde på det. Vi hører meget gerne kommentarer om tidsskriftet.

Som nævnt kommer referaterne fra årsmøderne for fremtiden i »Fortid og Nutid«. Det er vort håb, at tidsskriftet også på denne måde kan tjene til inspiration for de af vore

medlemmer, der ikke selv har kunnet være til stede ved årsmødet, og naturligvis også for andre.

Et andet nyt indslag i »Fortid og Nutid« er en oversigt over de historiske tidsskrifters og årbøgers indhold, der supplerer oversigterne over de lokalhistoriske foreningers og museernes årsskrifter. Den første oversigt findes i nr. 2, 1987. Den er udarbejdet af toldkontrollør Gunnar Jakobsen, hvem der er grund til at takke for den store indsats.

Foreningens andet tidsskrift *Siden Saxo*, kan fortsat betegnes som en succes. *Siden Saxo* bliver, hver gang der kommer et nyt nummer, omtalt positivt i dagspressen, og også mange læsere har gjort sig ulejlighed med at udtrykke deres tilfredshed med bladet. Abonnemtallet ligger tæt ved de 5000. Af hensyn til tidsskriftets økonomi kunne det være ønskeligt, om tallet var højere. *Siden Saxo* kommer i et fornemt udstyr, og er således ikke helt billigt at producere. Til efteråret vil vi forsøge at hverve flere abonnenter gennem udsendelse af en lille brochure i andre tidsskrifter, men vi kan også her opfordre medlemmerne til at hjælpe os med at udbrede kendskabet til *Siden Saxo*, der jo endnu er et ungt tidsskrift, og som trods den megen presseomtale næppe endnu er kendt af alle. Endelig kan jeg nævne, at *Siden Saxos* redaktion ved årsskiftet blev udvidet med Poul Olsen.

I det forløbne år har foreningen ikke udsendt nye publikationer. To er dog undervejs. Vort gamle smertensbarn, *Dansk kulturhistorisk Opslagsværk*, kan udgives næste år. Det er en gammel sag, som vi hermed håber at afslutte på en god måde. Den nuværende bestyrelse »arvede« den, og der har været talrige vanskeligheder forbundet med at få den gjort færdig. Nu kan vi se, at det bliver en realitet. Tiderne har dog ændret sig, og en forudsætning er, at vi kan regne med, at det fornødne antal abonnenter holder fast.

Den anden er bogen om »Lokalhistorie i undervisningen«, der redigeres af Søren Ehlers. De forskellige bidrag er nu ved at være i hus, og bogen vil udkomme i løbet af det næste års tid.

Der er ikke på nuværende tidspunkt flere publikationer undervejs, men vi modtager

meget gerne forslag til nye publikationer og initiativer, som foreningen kan tage op. Jeg skal nævne, at vi sidste år udgav *Dansk historisk Bibliografi* for årene 1974–76; tidligere havde vi udgivet årene 1967–69. Vi har ikke kunnet sælge nok af den og tilbage står, at perioden 1948–68 ikke er dækket. Vi må imidlertid erkende, at tiden tilsyneladende er løbet fra sådanne bibliografier. Vi er mange, der føler det som en alvorlig fallit for dansk historieforskning, men må samtidig erkende, at problemet næppe kan løses nogensinde. For lokalhistoriens vedkommende, må vi dog glæde os over de mange lokalbibliografier, der er udgivet.

Dertil kommer supplement og rettelser til *Historisk Vejviser*, som de ca. 1000 købere af vejviseren modtager vederlagsfrit. De er nu under trykning og udsendes i nærmeste fremtid.

Jeg plejer ved denne lejlighed at sige noget om lokal- og kulturhistoriens situation; dette gør jeg ikke i år, hvor netop dette er temaet for årsmødet. Dermed er det ikke sagt, at jeg ikke i de kommende dage har noget at sige om det, men jeg vil ikke tage ordet ud af munden på nogen ved at foregribe de kommende dages forhandlinger.

Velkommen til årsmødet!

I tilknytning til formandens beretning havde førstebibliotekar *Svend Gissel*, Det kgl. Bibliotek, ordet. Han orienterede om arbejdet med de lokalhistoriske bibliografier og om aktiviteterne i *Dansk bibliotekshistorisk Selskab*.

Derefter godkendtes formandens beretning.

3. Forelæggelse af revideret regnskab

Kassereren *Chr. Petersen* forelagde regnskabet (aftrykt s. 105ff), der godkendtes uden bemærkninger.

4. Fastsættelse af kontingent

Det vedtoges at hæve de direkte medlemmers kontingent fra 200 til 250 kr. om året og at beholde uændret kontingent for sektionerne.

5. Indkomne forslag

Der var ingen forslag indkommet.

6. Valg af formand og kasserer

Formanden Vagn Dybdahl og kassereren Chr. Petersen genvalgte.

7. Valg af to styrelsesmedlemmer

På valg var Dorrit Andersen, der genvalgte, og Claus Bjørn, der ikke ønskede valg. I stedet nyvalgte viceskoleinspektør *Kamma Varming*, Vejle Amts historiske Samfund. – Suppleanterne *Søren Ehlers* og *Søren Manøe* genvalgte.

8. Valg af revisor og revisorsuppleant

Jens Holmgaard og *Aksel Henriksen* genvalgte.

9. Eventuelt

Der var intet under dette punkt.

Om aftenen var der besøg i Institut for sønderjysk lokalhistorie, der har til huse i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele. Her fortalte instituttets leder *Henrik Fangel* om sin virksomhed siden 1985 som lokalhistorisk konsulent for Sønderjylland, det første sted i Danmark, hvor en sådan ordning er etableret. Den lokalhistoriske konsulents opgave er bl.a. at vejlede og rådgive lokalhistoriske foreninger og arkiver i deres virksomhed.

Derefter var Historisk Samfund for Sønderjylland vært ved natmaden, der ligeledes blev indtaget i landsarkivets foredragssal.

Lørdag den 29. august indledtes med årsmøde i Sammenslutningen af lokalhistoriske Foreninger. Referat har været trykt i Lokalhistorisk Journal.

Fra besøget på Landsarkivet. Til venstre den lokalhistoriske konsulent *Henrik Fangel* og til højre Fællesforeningens formand, rigsarkivar *Vagn Dybdahl*. (Foto: K. B. Rasmussen).

Derefter kunne man gå over til det egentlige årsmødetema, hvor lektor *Knud Prange* og professor *Bjarne Stoklund* indledte om emnet: Udviklingstendensen i lokal- og kulturhistorien i dag, og hvad skal vi samarbejde om?

Knud Prange: Udviklingstendensen i lokal- og kulturhistorien i dag, og hvad skal vi samarbejde om?

20 minutter er kort tid til at tage temperaturen på det lokalhistoriske arbejde, især når man også skal komme med forslag til, hvad man kan samarbejde om. Da jeg tilmed skal lægge op til en debat – og altså bør være passende provokerende – bliver min indledning både summarisk og uretfærdig. Jeg håber derfor, at man ikke først og fremmest vil debattere oplægget, men mere om sagen som sådan.

Skal jeg give et billede af det lokalhistoriske arbejde, så må det blive et teater. Et stort og travlt teater, hvor en hærskare af mennesker er i livlig aktivitet. Snedkere og malere tumler med kulisser og bagtæpper – de skal være solide, dygtigt udført og realistiske; designere og syersker arbejder på at få kostumerne både smukke og korrekte; instruktøren gransker forfatterens tekst med næsten kildekritisk lup, det gælder om at få den rette mening frem. Skuespillerne memorerer deres roller, hvor skal der lægges eftertryk, hvordan får man psykologisk sammenhæng i karaktertegningen; dramaturgen overvejer om arrangementet og synsvinklen nu også er den rette, eller om der skal foretages ændringer i dispositionerne; der bliver arbejdet på tekster og billeder til programmet, for slet ikke at tale om pressemeddelelserne; og bag kulisserne virker en talrig, men næsten usynlig flok scenearbejdere. Deres job er måske knapt så morsomt, men lys, maskineri og en masse andre praktiske ting skal nu engang fungere. Og så må man sandelig ikke glemme ledelsen og teatrets repræsentantskab, for slet ikke at tale om elevskolen, efteruddannelsesudvalget, fagforeningen og samarbejdsudvalget, det skal alt sammen til.

Som sagt, alle har travlt, der er liv og grøde og arbejdet skrider godt frem, men selve premieren, opførelsen, hvor den sammenhængende og afrundede helhed skal vises for det forventningsfulde publikum – bliver den nogen sinde til noget?

Ligesom på dette teater, så sker der en masse i den lokalhistoriske verden. Der sker også en masse godt, ja, det er faktisk meget lidt af det der sker, som jeg ville undvære. Men når det er sagt kan man jo godt overveje, om der også burde ske *andre* ting, om der er noget vigtigt som bliver forsømt og om tingene måske kunne foregå på en anden måde. Kort sagt: Vi kunne måske have udbytte af at overveje mål og midler.

Lokalhistorikerens arbejdsmark er stor, og der skal løses arbejdsopgaver af mange slags. Der skal bevares, indsamles, registreres, forskes og formidles, og det giver ikke megen mening at drøfte, hvad der er vigtigst. Der kan ikke formidles, uden at der er forsket, og der kan ikke forskes, uden at der er indsamlet, men der er på den anden side ikke meget perspektiv i at indsamle og registrere, uden at kilderne bliver brugt til en forskning, der igen bliver formidlet.

Lokalhistorie kan udmærket være en privat fornøjelse, på linje med at samle og katalogisere frimærker og mønter, og det skal der ikke siges noget ondt om. Men vi hævder jo gerne at lokalhistorie har en kulturel værdi, at lokalhistorien har noget at bringe, og at det derfor er i samfundets egen interesse at støtte denne virksomhed. Derfor må vi arbejde hen mod at frembringe og viderebringe en ny viden og indsigt, som er betydningsfuld, spændende og interessant. At tilvejebringe en sådan viden på en håndværksmæssig måde, det er at forske – mere indviklet er den sag egentlig ikke.

Rapporten, der er udsendt til dette møde, noterer med rette den store vækst i antallet af museer, arkiver og foreninger og stigningen i antallet af personer, der er involveret i lokal- og kulturhistorisk arbejde, men den tilføjer også, at i sammenligning hermed synes væksten i den videnskabelige produktion ved lokale kræfter at være beskeden. Den samme bekymring gav Fællesforeningens formand,

Vagn Dybdahl, udtryk for på årsmødet for 2 år siden, og man kan tilføje, at SLA's formand, Henning Bender, i sin beretning sidste år lige ud erklærede, at de lokalhistoriske arkiver savner en forskningsprofil.

Jeg skal ikke kunne sige, om den videnskabelige produktion er vokset for lidt. En undersøgelse heraf vil være et ganske tidkrævende arbejde, og til syvende og sidst er det jo heller ikke produktionens størrelse, der er afgørende, det er dens kvalitet og styrke. Jeg er heller ikke specielt interesseret i at drøfte forfatterkredsens sammenhæng – vi skal nok passe på, at vi ikke går rundt med en *for* romantisk forestilling om, hvem der skrev lokalhistorie for en generation siden. Og der er nok også noget rigtigt i, hvad en norsk lokalhistoriker har skrevet, at den klassiske lokalhistoriker, læreren og kirkesangeren er forsvundet i krudtrøgen efter uddannelsesexplosionen i 60erne og 70erne .

Derimod kan der være god grund til at overveje, om vi spreder os for meget, og om vi burde tænke mere på, hvad det er for forskningsresultater, vi burde tilbyde det danske folk. Her tror jeg nøglerne vil være: *samarbejde og helhed*.

Lad mig igen understrege glæden ved den store mangfoldighed, men den kan medføre spredning og splittelse. DHF's årsmøde er et talende eksempel herpå. For få år siden kom her lokalhistorikere af alle slags, i dag findes der dejligt mange museer og lokalhistoriske arkiver, der alle har vigtige anliggender at drøfte med henholdsvis andre museer og andre arkiver – så derfor holder de deres egne årsmøder. Det kan også være udmærket, men en spredning er det unægteligt. Disse to grupper af institutioner har på mange måder haft medvind de sidste mange år, og det betyder naturligt, at tanker og timer går med opbygning af samlinger og strukturer, store indsamlingskampagner og planlægning af uddannelsesprogrammer. Det kræver kræfter at vokse, der er måske ikke så megen tid til at snakke – eller samarbejde – med de andre medlemmer af den lokalhistoriske familie. Disse andre medlemmer (eller i hvert fald nogle af dem) kunne måske ellers godt trænge til en inspirerende samtale. De er nemlig for

en stor del blevet ramt af en frustrerende blanding af øgede arbejdsopgaver, faldende bevillinger og et synkende antal medarbejdere. Og det betyder igen, at en stigende del af deres tid går med at klare dagen og vejen.

Fremtiden ligger formentlig ikke i et forsøg på at genoplive de gamle årsmøder – dertil er vi nok blevet alt for mange – men kontakten kunne måske etableres på lokalt plan. Den fremlagte rapport viser jo desværre, at det også synes at være vanskeligt at lave et regionalt samarbejde. Der skulle ellers være store fordele ved et sådant samarbejde. Det kan inspirere, man kan undgå at træde hinanden over tærne, f. eks. med hensyn til foredragsarrangementer, man kunne lægge fælles planer – om bevaring af miljø- og kulturværdier, eller om indsamling af genstande, arkivalier, fotos eller beretninger – eventuelt sådan at disse indsamlinger supplerede hinanden – man kunne i fællesskab drøfte formidling (herunder tilvejebringelse af materiale til skolebrug og anden undervisning), og man kunne navnlig drøfte den nødvendige forskning.

Her er der i hvert fald gevinster at hente, for vi har nok alle en tendens til at blive specialister – både med hensyn til de emner, vi arbejder med og med hensyn til de kildetyper vi benytter. Det var en overgang almindeligt, at museumsfolk betegnede sig selv som genstandsforskere; det var som om de stod i fare for at glemme, at genstandene ikke var målet, men blot et middel til at udforske fortiden. Statens arkiver bør ikke overse de lokalhistoriske arkivers indhold, men disse arkivers forskere kan sandelig heller ikke undvære lands- eller rigsarkiv. Og hverken arkivaren eller universitetslæreren bør forbigå museerens samlinger. Her lurder der en svagheit på os alle, en svagheit som nok også afspejler sig i den lokalhistoriske litteratur.

Det er næsten umuligt at afgrænse denne litteratur, for den udkommer under mange forskellige etiketter: lokalhistorie, etnologi, arbejderhistorie osv., men uanset hvordan man definerer begrebet lokalhistorie, så er der i hvert fald år efter år en næsten overvældende strøm af publikationer i form af tidsskrifter og bøger. Ingen har læst det hele,

og et forsøg på at fange udviklingstendenserne bliver derfor en fornemmelsessag. Jeg kan blot bygge på spredt læsning af værker og anmeldelser.

Sidste år gav Claus Bjørn i Fortid og Nutid et signalement af en række sognehistorier der er udkommet i 1980'erne. Han fandt det her karakteristisk at lokalhistorikeren som regel valgte sognet eller kommunen (som den var før 1970) som ramme for sin fremstilling. Og dette uanset at sognet ofte er ophørt med at eksistere som det naturlige »rum«, når der er tale om erhverv, uddannelse, økonomisk aktivitet i bredeste forstand eller foreningsliv. Resultatet bliver derfor, at selv om bøgerne rummer en mængde oplysninger, så savner læseren et mønster. Udviklingslinjerne og forklaringerne træder i baggrunden. Men der er også undtagelser, bøger hvor forfatteren (begge i øvrigt kvinder) viser et engagement i menneskelige vilkår og et forsøg på at skrive totalhistorie, så sognet får liv og profil – så vidt Claus Bjørn.

Vender vi os så til de nyeste byhistorier, så er billedet et ganske lignende. Der er vitterligt taget nye temaer op, man er ved at blive opmærksom på fattige og undertrykte, ja selv kvinder og børn kommer undertiden med. Levevilkår, befolkningsudvikling og socialhistorie er nu ved at spille en rolle – måske en lidt beskedent, men alligevel er svær. Det man først og fremmest kan indvende mod en række af disse værker, er et unuanceret forhold til kilderne og et deraf følgende traditionelt forhold til dispositionen.

Meget af det, der skrives, er kildestyret – og det vil i første række sige, at det er styret af de skriftlige kilder. De bevarede levn, altså f. eks. genstande, dragter og huse, behandles enten slet ikke, eller i særlige afsnit. De bruges sjældent som vidnesbyrd om menneskers liv og arbejde, og det samme gælder i udpræget grad for billeder og kort. I den udstrækning de overhovedet anvendes, er det blot som »pryd« for teksten – ikke som kilde. Man holder sig gennemgående tæt til de kilder, som er affødt først og fremmest af administrationen, og derfor bliver byhistorierne ofte en samling kapitler om de forskellige »institutioner«, suppleret med afsnit om huse, afsnit

om indbo osv. Man nøjes – for her er der virkelig tale om nøjsomhed – med de svar, som kildematerialet umiddelbart kan give. Man prøver ikke at få det til at give svar på de spørgsmål, som vi ønsker at stille, og man går glip af sammenhængen mellem f. eks. byens mennesker, de huse, de levede i, de redskaber, de arbejdede med, og de genstande, de var omgivet af.

Et andet resultat af, at man stiller for få spørgsmål, er, at der let kommer noget statisk over skildringen. Det er som om tiden stod stille i fortidens byer, og man fornemmer alt for dårligt at der er tale om en levende organisme, der bestandig var, og stadig er, under forvandling. Hvorfor opstod byen, gadenettets udvikling og forandring, forholdet til oplandet, konkurrencen med nabobyerne og – ikke mindst – byens udvikling i den seneste menneskealder?, alt det savner vi ofte en behandling af.

Byhistorier fremtræder ofte som en samling enkeltafhandlinger eller bidrag til byens historie, hvor man savner forfatterens engagement. Hvad er det han eller hun har ønsket at få at vide om byens fortid og har ønsket at bringe videre til sin læser? Og har forfatteren overhovedet overvejet, hvad læseren kunne tænkes at ønske? Som læser vil jeg gerne høre en spændende beretning om menneskers levevilkår og hele tilværelse, men jeg vil også gerne vide noget om, hvordan og hvorfor den lokalitet, jeg interesserer mig for, har forandret sig gennem tiderne, sådan at den i dag – på godt og ondt, eller i stort og småt – adskiller sig fra andre danske lokaliteter. Og så vil jeg gerne have, at serveringen er gennemtænkt og vel tilrettelagt – altså en fængslende bog, hvor både befolkning og lokalitet lever og ses i sammenhæng med det øvrige samfund.

Jeg skal gerne vedgå, at dette er hundesvært, men det bør dog ikke forhindre os i at stræbe mod målet. I disse bestræbelser tror jeg det er helt afgørende, at lokalhistorikere med vidt forskellig baggrund og institutions-tilknytning arbejder sammen og inspirerer hinanden. Vi må udnytte sammenligningen mellem de forskellige lokaliteters udvikling, vi må se det lokale på baggrund af det generelle,

vi må studere årsagerne til forandringer og følge forandringernes betydning for lokaliteten og dens mennesker. På den måde – og i kraft af vores store forskellighed – kan vi blive bedre til at stille nye og frugtbare spørgsmål til kilderne og bedre til at afdække alle kilderne deres vidnesbyrd om de spændende ting, der er sket i fortiden. Vi skal altså både arbejde sammen og søge efter en helhed. Hvilke midler der skal tages i brug, kan vi måske tage op under diskussionen, men vi må have et fælles mål i tankerne.

Lad mig til sidst vende tilbage til mit bilde af det travle teater. Det behøver jo ikke at være Det kongelige Teater hver gang; egenspil har også deres store betydning, for slet ikke at tale om de eksperimenterende scener. Det er jo heller ikke sådan, at alle uropførelser og alle nyhederne præsenteres på Kongens Nytorv, mindre etablerede, men mere utraditionelle teatre kan ofte gøre sig positivt bemærkede og præge udviklingen. Men overalt i såvel teatrets som lokalhistoriens verden er der behov for alle de mange specielle aktiviteter – intet gøremål og ingen person kan undværes. Det udelukker på ingen måde, at der kan blive tale om både gnidninger og vanskeligheder. De er formentlig slet ikke til at undgå. Der kan være stjerneskuesspillere, som vil brillere, strid mellem fagforeninger og medarbejdergrupper om arbejdets fordeling og ledelse, skjulte eller åbenlyse forsøg på politisk prægning af repertoirevalg, tovrækkeri om bevillinger og deres anvendelse, protester mod overarbejde eller dårlige arbejdsvilkår, diktatoriske tilbøjeligheder hos ledelse eller instruktør, strid om tekstens rette udlægning. Mulighederne er mange, for som et klogt menneske en gang har sagt: Hvorfor skal vi bruge fremmedordet kollegialitet, når vi har det gode gamle danske ord: brødnid. Jeg skal nok afholde mig fra en nøjere udlægning af denne sammenligning mellem teatret og lokalhistorien, men blot understrege, at vanskelighederne skal overvindes. Ellers når vi ikke frem til premiereaftenen, hvor tæppet skal gå – og hvor publikum venter på os!

Bjarne Stoklund: Lokal- og kulturhistorien i faghistorisk perspektiv

Når man er blevet bedt om at give et 20 min.s oplæg til en diskussion om Lokal- og kulturhistorien idag, må den første opgave være at gøre sig klart, hvad man *ikke* vil sige noget om. Emnet er jo stort og mangfoldigt, aspekterne talløse, men jeg konstaterer også, at mange sider af emnet senere på dagen vil blive taget op i selvstændige oplæg. Jeg vil ikke komme ind på organisatoriske spørgsmål eller indsamlingsproblemer, jeg vil heller ikke direkte kommentere det udsendte oplæg, men jeg vil holde mig til nogle mere generelle og principielle bemærkninger om udviklingstendenserne, den aktuelle situation og dens faghistoriske forudsætninger. Min synsvinkel vil være bestemt af mit personlige ståsted. Jeg repræsenterer etnologien eller folkelivsforskningen – et af de små kulturfag, som Dansk historisk Fællesforening har været fødsels-hjælper for. Jeg står ikke selv til daglig midt i det lokalhistoriske arbejde, men kommer fra et universitetsinstitut med tætte relationer til først og fremmest de kulturhistoriske museer rundt om i landet.

Mit udgangspunkt vil jeg tage i de to begreber, som er sat som overskrift for dette årsmøde: *Lokalhistorie* og *Kulturhistorie*. Umiddelbart forekommer de såre velkendte og fortlørlige. Vi møder dem hele tiden i det daglige, bl.a. som undertitel til vort hæderkronede tidsskrift *Fortid og Nutid*. Men er de nu alligevel så selvfølgelig? Gør vi os helt klart, hvad vi mener med dem, hvorfor vi bruger netop disse betegnelser og hvorfor de – som her – optræder side om side? For at besvare disse spørgsmål, er det nødvendigt at se de to begreber i en faghistorisk sammenhæng, og det vil jeg derfor kort forsøge i det følgende.

Sidste efterår arrangerede det humanistiske Forskningscenter ved Københavns universitet en international konference om strømninger i humaniora mellem 1880 og 1914. Det var ikke tilfældigt, at man havde rettet søgelyset mod netop den tidsperiode. I disse årtier skabtes nemlig meget af det, der skulle blive bestemmende for forskningen i

det 20. årh., f.eks. den fagopdeling, som vi nu er tilbøjelige til at betragte som noget helt selvfølgeligt, skønt mange andre løsninger havde været mulige.

I den periode bliver også historien etableret som et universitetsfag, med kildekritikken som det alt afgørende professionaliseringsredskab. Vi skal her ikke beskæftige os med kildekritikkens rolle på godt og ondt, men i stedet se på den fastlæggelse af historieforskningens objekt, som finder sted i de samme år.

»Historiens egentlige arbejdsopgave«, siger Dietrich Schäfer i 1888 i sin optakt til den første af en række tyske stridigheder om historiefaget, er udforskningen af staten, dens tilblivelse og vækst. For ham er den politiske historie kernen i al historieforskning. Hans hovedmodstander, Eberhard Gothein, havde en helt anden opfattelse. Gothein var elev af kulturhistoriens »Altmeister«, Jacob Burckhardt, og han gør sig til talsmand for en ambitiøs og meget omfattende kulturhistorie med ideerne som historiens kerne og drivkraft og med politisk historieskrivning i en underordnet rolle. De to kombattanter ser forskelligt på historiens indhold og opgave, men ét kan de enes om: at tage afstand fra den afart af kulturhistorien, som Troels-Lunds nyudkomne værk om »Dagligt Liv i Norden« repræsenterede.

I Schäfers faglige univers står som sagt den politiske historie i centrum, alt andet må underordne sig den. En mere omfattende kulturhistorie anerkender han ikke. Dens opgaver ser han løst af den række af specialdiscipliner, som netop i disse år tog form: kirkehistorie, retshistorie, sproghistorie, litteraturhistorie, kunsthistorie etc., discipliner som nu forekommer os helt selvfølgelige. En dagliglivets historie á la Troels-Lund kan han også acceptere, selvom de i hans øjne handler om de lavere instinkter og den elementære behovstilfredsstillelse. Dens opgaver må imidlertid være af meget begrænset art, og den må ikke søge at indtage en plads, der ikke tilkommer den. Dette er en tendens, der snarere bør bekæmpes end beforders, siger Schäfer med henvisning til skræmmebilledet Troels-Lund.

Hvorfor skal vi beskæftige os med den hun-

drede år gamle strid om historiens målsætning og indhold? Det skal vi, fordi det synspunkt, som Dietrich Schäfer stod for, gik sejr rigt ud af striden og kom til at bestemme den herskende opfattelse frem til idag – ikke blot i Tyskland, men også i mange af dets nabolande. Det er i denne ideologiske sammenhæng, vi må se begreberne lokalhistorie og kulturhistorie.

Lokalhistorien er defineret i forhold til den statshistorie, der ifølge Dietrich Schäfer er historikerens egentlige arbejdsområde. Den indtager derfor pr. definition en beskeden og underordnet plads. Egentlig bliver den først rigtig stuert og acceptabel på bjerget, hvis man kan påvise, at også den yder sin – omend beskedne – skærv til statens historie. Derfor får vi de mange diskussioner herhjemme og fx i Norge med temaet rigshistorie: lokalhistorie.

Da man i 1943 gjorde det første forsøg på at etablere et »Institut for lokalhistorisk forskning« ved Københavns universitet, hed det da også i formålparagraffen: »Institutets opgave er at fremme den videnskabelige udforskning af dansk lokalhistorie for derigennem at underbygge og uddybe studiet af rigshistorien«.

Lokalhistoriens berettigelse var, at man på lokalt plan kunne undersøge virkningerne af fx centrallovgivningen eller på lokalt materiale afprøve teser om fx økonomiske sammenhænge. Hvis lokalhistorien blev styret centralt, så kunne den levere byggesten til en bedre rigshistorie. Eller sagt på en anden måde: Lokalhistorikerne kunne i bedste fald blive vandbærere for universiteternes og centralarkivernes stjerner.

Men også *kulturhistorien* havde fået sit navn og sin plads defineret i forhold til rigshistorien, den politiske historie, i det ideologiske univers, som bl.a. Schäfer var med til at afstikke rammerne for. Selve navnet har vi iøvrigt også importeret fra Tyskland. Kultur er et tysk begreb; i Frankrig og England foretrækker man at tale om civilisation, som har et noget andet indhold. Fagligt går de geografiske grænser imidlertid snarere mellem *kultur* og *samfund* i en forskellig vægtning af to begreber. Når amerikanerne har udviklet et fag, som de kalder *kulturanthropologi*, så skyldes det i

virkeligheden at pioneren Tylor omkring 1820 indlåner det tyske begreb og gør det til en faglig term med en fast definition. I England taler man hellere om *socialantropologi*, og også *socialhistorie* er et engelsk begreb. Såvel socialantropologi som socialhistorie blev indlånt til kontinentet på et tidspunkt, da de hjemlige begreber, *etnografien* og *kulturhistorien* virkede nedslidt og ubrugelige. Det skete i forbindelse med et paradigmeskifte, som vi vender tilbage til om lidt.

Først må vi se lidt på, hvad kulturhistorien – dette fag med det tyske navn – var i første halvdel af det 20. årh., da det trivedes vel under Dansk historisk Fællesforenings rummelige vinger. Noget klart og entydigt er det ikke, snarere en samlebetegnelse for en række forskellige fænomener. Groft sagt kan vi operere med to slags kulturhistorikere: Der er på den ene side de store enegængere, ofte mere kunstnere end videnskabsmænd. Det er dem, der forsøger sig med synteser. På den anden side har vi den store flok af specialister i hver sin lille del af kulturhistorien. Det er lærde, men forsigtige folk, som sætter en ære i at vide en utrolig masse om et ofte meget begrænset felt.

Kulturhistorie i den forstand er altså snarest en samlebetegnelse for en række specialfag, som tildels udklækkes under DHF's vidtfavnende paraplyorganisation: stednavneforskning, dialektforskning, folkemindeforskning, etnologi for blot at nævne nogle af dem. Deres udøvere hørte hjemme på de fremvoksende arkiver, traditionssamlinger og museer. Tidsperiodens kulturhistorie præges af to ting: den udprægede specialisering og den intensive indsamling af data, ofte kombineret med kortlægning.

Begge dele hænger sammen med nogle grundlæggende antagelser om kulturen og om studiet af den. En tro på, at hvis man i fællesskab lægger sten på sten, så får man tilsidst en smuk bygning, en afsluttende syntese. Sine smukkeste frugter sætter dette tværfaglige samarbejde i de store samleværker: *Nordisk kultur* og *Kulturhistorisk Leksikon for nordisk middelalder*. Jeg vil vove den påstand, at vi er dårligere rustet til at løse sådanne leksikalske opgaver end vore forgængere i mellemkrigs-

tiden. Hvorfor? Fordi vores viden er organiseret efter andre linjer, og det er andre former for erkendelse, vi sætter i første række.

Og dermed er vi igen fremme ved det såkaldte paradigmeskifte. Et paradigmeskifte er et radikalt brud med en forskningstradition, en ændring af nogle elementære antagelser om, hvordan tingene hænger sammen – og dermed også af de spørgsmål, der stilles til stoffet. Et sådant skifte sker ikke fra den ene dag til den anden. Det er en lang proces, som for vor faggruppes vedkommende sætter ind i de første årtier efter 2. verdenskrig, og som ikke er afsluttet endnu.

Kort og forenklet udtrykt består paradigmeskiftet i en overgang fra elementstudier til helhedsstudier, og i en erkendelse af, at helheden er andet og mere end summen af delene. I fagkredsen omkring DHF slår det først igennem hos dialektologerne, fordi sprogvidenskaben i det hele taget spiller en pionérrolle i paradigmeskiftet. Over for udforskningen af ord- og lydhistorien og kortlægningen af de sproglige fænomener sættes nu kravet om et studium af sproget som struktur, som en sammenhængende helhed.

Det kommer lidt senere i etnologi og andre fag, som arbejder med kultur og samfund, med dagliglivets strukturer. Også her flytter interessen fra studiet af elementerne og deres forekomst i tid og rum over til de kulturelle systemer, hvor elementerne kun får interesse og betydning ud fra deres plads i helheden.

Paradigmeskiftet måtte nødvendigvis betyde en ændring i den faglige strategi. Den gamle form for tværfagligt samarbejde var ikke længere vejen frem, men det betød også, at DHF, som havde været en vigtig ramme om dette samarbejde, begyndte at knage i fugerne. Den krise, som foreningen stadig står midt i, og som bl.a. manifesterer sig i, at samarbejdspartnere bryder ud og går egne veje, indledes i virkeligheden med paradigmeskiftet.

I første omgang kunne det se ud, som om skiftet også betød, at afstanden blev større mellem lokalhistorikere og kulturhistorikere. Den øgede interesse for teoretiske spørgsmål hos kultur- og samfundsfagene gav i nogen grad en forståelseskluft samtidig med, at et

fag som etnologien for en tid vendte sig mere mod nutiden end mod fortiden. Det var imidlertid en distance af forbigående art. For hvor kunne etnologerne gå hen, hvis de ønskede at finde helheder, hvor strukturen og samspillet mellem de mange faktorer af økonomisk, social og kulturel art lod sig studere og analysere? Til det lille, overskuelige lokalsamfund, selvfølgelig, og nutidige lokalstudier navnlig af små fisker- og bondesamfund blev da også i en periode etnologernes foretrukne forskningsopgaver.

Idag er etnologerne imidlertid vendt tilbage til de lokalhistoriske studier, men udrustet med de begreber, metodikker og erfaringer, som studiet af nutidige samfund har givet. Dette fornyede møde med de historiske lokalsamfund har vist, at materialet er uhyre rigt, at man kan komme endog meget tæt ind på livet af beboerne, hvis alle kildernes muligheder udnyttes. Vigtigt er det i den forbindelse, at man går i lag med de lokalhistoriske studier med noget af den samme nysgerrige åbenhed, som etnologen møder et fremmed nutidssamfund med. Historikeren skal lære at frigøre sig fra sin »etnocentrisme«, sine forventninger om, at de mennesker, man møder i fortiden, tænker og handler nutidigt. Et klassisk eksempel herpå er Erik Arups Danmarkshistorie, hvor vi møder middelaldermennesker, som mest af alt ligner 30'ernes radikale bønder og husmænd!

De nye kulturhistorikere har altså igen vendt sig mod det historiske studium af lokalsamfundet, men med nye briller at se med. Heller ikke den anden part, lokalhistorien, har imidlertid stået stille i de seneste årtier. Tværtimod. Vi har i den periode oplevet en ny voldsom bølge af interesse for lokalkultur og lokalhistorie, som har manifesteret sig i den eksplosionsagtige vækst i antallet af egns museer, lokalarkiver og andre initiativer.

Med en vis ret kan vi kalde dette fænomen for »den anden lokalhistoriske bølge«. Den ligner den første på visse punkter, men adskiller sig klart på andre. Mens den første bølge måske med en vis ret kan ses som led i en national integrationsproces, så er den anden snarere en bevægelse med modsat fortegn: en venden sig bort fra storsamfundet, fra det

komplicerede og uoverskuelige og en søgen efter selvforståelse i en lokal sammenhæng. »Mennesket er kun rigtig menneskeligt i sin begrænsning. Dets virkelighed er en begrænset virkelighed; det er bundet til en lokal kultur og historie«, siger Ebbe Spang-Hanssen i den udmærkede lille bog om »Kulturblindhed«. Strømmen fra land til by er blevet afløst af en vandring den anden vej. Landsbyerne med deres blanding af gammelt og nyt har værdier at tilbyde, som de nye boligkvarterer mangler. Det varierede miljø rummer et direkte budskab om nutiden som et produkt af en lang udvikling og som noget, der på den måde er lettere at forstå, mere meningsfyldt. Her bliver sporene af fortiden til »knager« for en lokal identitet.

Vi oplever altså en kraftig opblussen af den lokalhistoriske interesse i disse år, men i fornyet skikkelse. Det er en lokalhistorie, som i højere grad vender sig netop mod det, som den nye socialhistorie og etnologien beskæftiger sig med. Man søger viden om hverdagens skiftende vilkår, om det lokale samfunds struktur og ændringerne heri, om forholdet mellem rig og fattig og mellem mand og kvinde, om magt og afmagt, om opfattelser og tolkninger af tilværelsen.

I denne nye faglige sammenhæng er kravet til lokalhistorikerne om rigshistorisk målsætning forsvundet. Alt måles ikke mere kun med den rigshistoriske alen. Etnologiens målsætning er en anden og mere generel: at blive klogere på livsformerne, på menneskets organisering af dagliglivet, på de lokale samfunds struktur og funktion, på etablering og vedligeholdelse af kulturelle forskelle.

Med en sådan målsætning får de lokalhistoriske undersøgelser en anderledes selvstændig stilling. De har et formål i sig selv, men kan indgå i sammenlignende studier på mange planer. Man kan lokke nye perspektiver og aspekter frem, når man f.eks. sammenligner et vestjysk bondesamfund med lokalsamfund i Alperne eller Syditalien. Det er en udvikling, som giver de lokalhistoriske undersøgelser nye muligheder, men som samtidig stiller større krav til dem – om at anlægge nye synsvinkler, prøve nye metodikker og søge at presse nye oplysninger ud af et velkendt kil-

demateriale i stedet for passivt at lade sig lede af materialet og nøjes med de informationer, som umiddelbart byder sig til.

Lad mig tilsidst kort resumere: Hvis vi anlægger en faghistorisk synsvinkel på os selv, således som det her er forsøgt, så er det lettere at forstå, hvorfor det lokal- og kulturhistoriske samarbejde idag synes at være i krise. Men det gør det på den anden side også lettere at se de forjættende nye samarbejds-muligheder, som frembyder sig for de fag, som traditionelt har været samlet under Dansk historisk Fællesforenings paraplyorganisation.

Tiden tillod ikke en længere diskussion efter de to indledderes oplæg. Vagn Dybdahl betvivlede dog, at der var tale om en egentlig vækst i den lokal- og kulturhistoriske interesse, når man tog den øgede fritid og levealder i betragtning. Nye tanker slog ikke meget igennem i den faktiske produktions karakter, et synspunkt Bjarne Stoklund ikke kunne tilslutte sig.

Efter frokosten beskæftigede de to næste indledere sig med egnesspil, en aktivitet, der anvendes megen kraft på lokalt i disse år. Indledderne var museumspædagog *Inge Adriansen*, Museet på Sønderborg Slot, og lektor *Steen Busck*, Historisk Institut ved Aarhus Universitet.

Inge Adriansen:

Egnesspil – og hvad kan vi bruge dem til?

Egnesspil – eller lokalspil som de ofte kaldes – er et nyt begreb, som dets udøvere lægger en helt bestemt betydning i. Egnesspil opføres af amatører, men ikke et hvilket som helst dilettantstykke er et egnesspil. Hovedtemaet skal på væsentlig måde belyse egnens historie eller dele af den. Egnesspil er ofte, men ikke altid skrevet ud fra folks erindringer, altså de mundtlige kilder, og i reglen indgår også stof fra de skrevne kilder. Det er skuespil om en lokalitet, opført af de lokale, især for andre lokale beboere. Det primære formål for de mange, der medvirker i et sådan aktivitet, er

at fornøje sig og at bruge deres fritid på en aktiv og igangsættende måde. Men hertil kommer hos mange en lyst til at beskæftige sig med kulturhistorien og lokalhistorien på en anden måde end den traditionelle ved at læse historiske værker, være frivillige medarbejdere ved et arkiv, eller at gå på museum og til historiske foredrag. Hovedparten af disse udmærkede aktiviteter giver nemlig kun begrænset mulighed for selvudfoldelse og for medlevelse i et fællesskab. Her har lokalspilene en stor styrke sammenlignet med de andre måder at beskæftige sig med historie på. De giver mulighed for en aktiv medvirken i hele den skabende proces – folk nøjes ikke med at være tilskuere til det færdige produkt, som det er tilfældet for læsere af historiske værker, besøgende på et museum og tilhørere ved et foredrag.

Der er imidlertid så mange udmærkede fællesskabsfremmende aktiviteter i lokalsamfundene som ølbrygning og kondiløb, som vi som lokalhistoriker, arkivmand eller museums-kvinde kan nære sympati – uden at vi behøver at deltage af professionelle grunde. Anderledes forholder det sig imidlertid efter min mening med lokalspil – dem kan vi bruge. Med »vi« mener jeg DHF's medlemskreds og med »bruge« mener jeg få gavn og glæde af. Min begrundelse herfor hviler på min medvirken i et lokalspil om teglværksindustrien ved Flensborg Fjord, som blev opført på broagerland i tre år, 1982–84, samt i et vist kendskab – især gennem læsning til lokalspil – en række andre steder i landet.

Teglværksspillet ved Flensborg Fjord

er nok det mest ambitiøse af de mange egnesspil, som er blomstret op over hele landet. Udgangspunktet for det hele var et varmt ønske hos lokale amatørteater-kredse om at spille et egnesspil, og man valgte som emne teglværksindustrien ved Flensborg Fjord. Her har inden for et område af ca. 12 km ligget mellem 30–40 teglværker i slutningen af forrige århundrede, og frem til 1925 var teglfremstilling den industri, der beskæftigede flest folk i de sønderjyske amter. Selv om den beskæftigelsesmæssige betydning er langt

mindre i dag, er det fortsat en vigtig industri. Her i området produceres 20–25% af det samlede danske forbrug af mursten, og teglindustrien har været med til at fremme udviklingen af jernindustrien i området.

Det var således en for egnen meget karakteristisk erhvervsgren, som de teateramatører ville gå i kast med. Der var blot ét stort minus ved dette valg – der var næsten ingen litteratur om teglværksforhold i Sønderjylland i lidt ældre tid. Det var klart, at man ikke kunne nøjes med – som det har været tilfældet med andre lokalspil – at gå rundt og udsperge de gamle arbejdere og de ældre værksejere for at få gode anekdoter, gemytlige og dramatiske fortællinger til at krydre det historiske stof, for dette stof eksisterede ikke i en tilgængelig form. Der måtte fremskaffes gennem en bred indsamling af historisk viden, genstande, fotos, og helst skulle der også iværksættes noget egentlig grundforskning, d.v.s. fremskaffelse af ny viden om de grundlæggende økonomiske og sociale forhold i teglværksindustrien.

For at komme i gang med dette henvendte teateramatørerne sig dels til Institut for Folkemindevidenskab ved Københavns Universitet, dels til de lokalhistoriske arkiver og foreninger i de tre kommuner ved Flensborg Fjord, som har teglindustri. De henvendte sig også til Landsarkivet, til Museet på Sønderborg Slot, oplysningsforbundene, skolevæsenet og til talrige andre. Trods udpræget skepsis i begyndelsen fra de fleste repræsentanter fra disse institutioner, så lykkedes det formanden for teateramatørerne at få alles villige samtykke til at gå videre med ideen om at skaffe midler til indsamling af ny viden og til udformning af et lokalspil.

For at trække på flest mulige i lokalsamfundet – og ikke kun teateramatører lavede man nu et rigtigt projekt, som det hedder på nu-dansk. Et såkaldt teglværksprojekt, der skulle omfatte indsamling, forskning, udstillinger og som slutstenen på værket: et teglværksspil.

Der blev iværksat en omfattende arbejdsplan for alle medvirkende, hvoraf de allerfleste var frivillige, der brugte deres fritid. Trods nogen skepsis – især fra de professionelle, d.v.s. repræsentanterne fra det traditionelle

historiske arbejde – blev vi alle efterhånden grebet af sagen. Ideerne, fornuftige og vilde imellem hinanden, blomstrede frem, og der opstod flere og flere udvalg, så vi alle fik små og store tillidshverv at røgte, og dermed blev vi gjort ansvarlig for det videre forløb.

Efter en hektisk fase med indsamling af beretninger og med studier i landsarkivet blev dette endnu ret ubehandlede grundmateriale overladt til en professionel dramatiker, som fik tre måneders løn for at skrive et egnespil med roller til 70–90 mennesker. Dramatikeren var på forhånd lagt i historiens spændetrøje, forstået på den måde, at hans tekst skulle diskuteres og kommenteres både af den folkemindeforsker og den historiker, der var koblet på fra Institut for Folkemindevidenskab, og af en lokal referencegruppe, bestående af folk med tilknytning til teglværksmiljøet. Sideløbende med at der fremkom mere og mere historisk stof, forsynede også referencegruppen dramatikeren med oplysninger om arbejdsprocesser og korrigerede misforståelse og eventuelle fejl.

Det righoldige, skriftlige kildemateriale og de mange livsberetninger, som blev indsamlet som led i et undervisningsforløb af studerende fra Institut for Folkemindevidenskab, gav dramatikeren mulighed for at skabe et teglværksspil, der både var redeligt og engagerende. Spillet blev opført på en nyanlagt friluftscene bag et af de gamle ringovnsværker ud til Flensborg Fjord. Det blev spillet 6 gange i løbet af én uge tre somre i træk. Spillepladsen var væsentlig, fordi den var med til at understrege den særlige karakter ved lokalspillet. Det foregik på det historiske sted, og såvel arbejdsprocesser som de sociale og politiske forløb kunne vises ikke »blot« i socialrealistiske, men i de reelle omgivelser, hvor tingene havde fundet sted oprindeligt. Det gav forestillingen et særligt lys. Hovedparten af publikum var folk fra egnen, og mange havde tilknytning til teglværksbranchen. Det var således et både medlevende og kritisk publikum, der kendte til de forhold, som skildredes.

Sideløbende med at lokalspillet blev skrevet, udviklet og indøvet, var der på museet en særudstilling om teglfremstilling og tegl-

værksmiljøet. Vi måtte forlænge den et par gange, så den blev vist i godt et år. Der blev også lavet en vandrestilling til fagforeningskontorer og biblioteker i de tre kommuner. Der blev arrangeret foredragsrækker, udformet undervisningsmaterialer og meget andet. Museet fik et meget stort antal billeder til belysning af teglindustrien og teglværksarbejdernes levevilkår, og ikke mindst fik vi mange genstande. Teglværksprojektet udgav også et historisk billedværk og en omfattende rapport, da vi sluttede.¹ Der vil følge endnu et par publikationer i Teglværksprojektets kølvand, men officielt blev det afsluttet i 1986.

Såvidt min redegørelse for projektet, som det naturligvis har været både sjovt og berigende at deltage i, men dette er jo ikke tilstrækkelig begrundelse til at museet skal bruge ressourcer på et græsrodsprojekt af denne art. Vi skal som institution have noget konkret ud af det, ellers bør museets medarbejdere nøjes med at bruge deres fritid på den slags fornøjelser – det har hele tiden været den klare holdning.

Vurdering

Museet fik imidlertid tilstrækkeligt gods for de investerede midler og tid. Vi kan med fuld ret sige, at ingen dansk teglværksegen er så grundigt undersøgt som området ved Flensborg Fjord. Vi har fået skabt en betydelig genstandssamling og grundlagt et fotoarkiv, der viser hele den traditionelle fremstilling af mursten, tagsten og drænrør før indførelsen af tunnelovnen. Endvidere har vi påbegyndt en løbende indsamling af arbejdsreindringer. Vi vil nu være i stand til at belyse den for vores egn så væsentlige industri, og vel at mærke at belyse den ikke blot teknologisk eller historisk, men også give en beskrivelse af menneskene bag maskinerne.

Dette materiale vil der blive brug for inden for de nærmeste år, fordi der som en udløber af projektet for nylig er sket det, at de tre

teglværkskommuner og Sønderjyllands amtskommune har overtaget det eneste af de gamle ringovnsværker, som endnu står tilbage, Cathrinesminde Teglværk, hvor teglværksspillet foregik. Værket vil nu blive restaureret, og planen er i løbet af 5–7 år at indrette ikke blot et teglværksmuseum, men også et egentlig industrimuseum. Disse planer har endnu delvis karakter af ideelle hensigter, da restaureringsfasen vil vare ca. 4–5 år, men hensigterne er af politikerne nedfældede som bestyrelsesbeslutninger.

Både redegørelsen og vurderingen lyder jo positiv, men der er naturligvis også negative sider ved at gå med ind i et egsspil/lokalspil.

Det er tidskrævende i en grad, som man ikke kan forestille sig på forhånd. Da næsten alle medvirkende udfører arbejdet i deres fritid, må de fleste møder henlægges til weekender og aftener. For en professionel betyder dette, at ens arbejdsplads ikke må være involveret i mere end ét projekt af denne art ad gangen.

For mig var det værste imidlertid at erkende, at egsspillet nødvendigvis måtte hugge en hæl og klippe en tå i al det spændende og vedkommende kildemateriale, som nu var fremskaffet, men langtfra kunne udnyttes alt sammen. Skuespil er litteratur, og som bekendt rummer al litteratur fortolkninger (det bør en historisk fremstilling naturligvis også, men her er fortolkningen ofte skjult). Teglværksspillet var tilmed et *drama*, der belyste politiske og sociale spændinger. Det var en ny situation som traditionel historieformidler at vænne sig til det nye medium. En beskrivelse af f.eks. levevilkår i slutningen af forrige århundrede fremtræder meget forskellig alt efter, om det er en museumsmænd, der laver en planche med fotos, lidt gnidret tekst og et par tabeller – som vi jo ofte griber til, når vi mangler genstande – eller det er en dramatiker, som beskriver disse ting i replikform. Historieskrivning er en ting og dramatisering er noget helt andet. Drama bygger især

1. Inge Adriansen, Karsten Biering og Steen Ove Christensen: Teglværker ved Flensborg Fjord, 100 år i billeder. (Gråsten 1984).

Inge Adriansen, Finn Bredahl Jørgensen, Arne Aabenhus: Teglværksprojektet ved Flensborg Fjord – fra idé til virkelighed. (Gråsten 1986).

på konfrontationer mellem mennesker, og det sceniske mest virkningsfulde behøver ikke at være det historisk mest vedkommende. Heri ligger nogle faldgruber for socialt engagerede aktører.

Skuespil har imidlertid den store styrke i forhold til den traditionelle historiske litteratur, at man her kan sammenkæde det private med det offentlige, det elementære med det ekstraordinære, den enkeltes livsskæbne med den kollektive udvikling. Man kan vise forbindelsen mellem historiens makroplan og mikroplan på en overskuelig måde, og mange medvirkende i teglværksspillet gav netop udtryk for, at de for første gang i deres liv havde opdaget, at de selv var historie.

Med dette vil jeg gerne understrege, at vi kan bruge lokalspillene – hvis vi vel at mærke vil gå aktivt ind i fremskaffelsen af et solidt kildegrundlag og bagefter kan styre dramatikeren og instruktøren. Hvis dette lykkes, vil vi få et skuespil, der på troværdig og overbevisende vis skildrer fortiden, så den modsvarer kilderne – såvel de skriftlige som de mundtlige. For lokalspil skal være skabt ud fra kildemateriale, skriftlige eller mundtlige eller helst begge dele – ellers bliver det blot til et amatørspil om landsbyliv.

Der er mange udmærkede måder at formidle historisk viden på, og lokalspil er hverken den eneste eller den rigtigste. Den almindeligste formidlingsform blandt folk er nok den mundtlige fortælling. I DHF's medlemskreds er vi især vant til at bruge den skriftlige form og give viden fra os gennem artikler og bøger, forsynet med mange ord og billeder. En helt tredje måde er teaterformen, som både rummer ord og billeder, og når lokalspillet lykkes, kan det forene *historisk autencitet* med *stor* underholdningsværdi. Det kan blive til oplivelse og oplysning i smukkeste form, fordi det giver alle, der ønsker det, mulighed for at være direkte med i den skabende proces. Således oplevede jeg det i hvert fald, når både amatører og publikummer gav udtryk for, at de gennem lokalspillet havde fået en større interesse og forståelse for såvel deres egen livshistorie som for egnen og dens historie. Denne interesse forsøger vi at fastholde,

for den vil såvel de lokalhistoriske foreninger og arkiver som museet nyde godt af fremover.

Steen Busch: Lokalspil

Jeg har medvirket som forfatter, skuespiller, instruktørassistent og praktisk gris i fire lokalspil der, hvor jeg bor, i Vejlbys nord for Århus. Vejlbys er ikke Blichers Vejlbys, men forstad til Århus. En stor gammel landsby, som er blevet helt og aldeles opslugt af den Århusforstad Risskov, som gennem de sidste hundrede år er vokset op på dens jorder. Kirken og nogle få ældre huse står tilbage. Ellers er landsbyen væk. Dens kerne blev ryddet af bulldozere i året 1969, da man ville rejse et kæmpemæssigt butikscenter af beton på stedet. Centeret blev aldrig til noget. Helt op til nu har stedet ligget hen som Danmarks dyreste græsplæne, omgivet af de udstrakte forstadskvarterer med tusindvis af private firkanter. Der bor mere end 20.000 mennesker på det gamle Vejlbys jord.

Vejlbys-Risskov kan ikke kaldes noget lokalsamfund. Folk finder jo ikke sammen. Hver morgen drager de væk fra de dyre, private firkanter ind til Århus for at tjene til prioriteterne. Det er også der, de handler og går i biografen og musikhuset, og hvad de ellers gør efter arbejdstid. Der hvor Vejlbys forsamlingshus lå, ligger nu en stor tankstation. På tankstationen skal man være heldig for at træffe folk, man kender, og hvis det lykkes, har de som regel så travlt, at man kun lige når at se ryggen af dem.

Men kirken findes som sagt endnu. Ved kirken er der bygget en ny sognegård, og der bliver der holdt en del møder. Bl.a. samlede sognepræsten for en del år siden en kreds af ældre vejlbysere, som interesserede sig for stedets historie. De mødtes gennem flere år regelmæssigt om gamle billeder, papirer og navnlig fortællinger fra det gamle Vejlbys. Billederne og papirerne hobede sig op i et skab og blev efterhånden til et helt lokalhistorisk arkiv ved siden af det officielle herne på biblioteket.

Omkring 1980 blev dramaturgerne på universitetet meget optaget af lokalspil. En af dem, Lena Bjørn, fik stablet et spil på benene i Gosmer ved Odder. Hun var datter af købmanden. Han gik med på spøgen, og det blev en stor succes. Hendes kollega, John Andreasen, tog et par år senere initiativ til en serie lokalspil over hele Århus by, de såkaldte Århusspil, som opførtes i festugen 1983. Et af disse spil var Vejlbyspillet, som jeg tog initiativ til sammen med dramaturgen Kirsten Thonsgaard. Vi henvendte os til præsten og forelagde idéen for hans lokalhistoriske studiekreds, som straks gik med på den.

Vinteren igennem sad vi til møder med de ældre vejlbysere. De fortalte løs, og vi noterede. En skønne dag mødte jeg med udkast til, hvad stykket skulle handle om. Det blev drøftet og rettet til. Jeg skrev de første scener. Personer, begivenheder og enkelte replikker blev diskuteret igennem, og efterhånden blev stykket færdigt. I maj forelå rollehæftet, og vi stod nu over for det afgørende spørgsmål: Hvem skulle opføre det? Kun én af de ældre vejlbysere havde stået på en scene før, nemlig barberen, og han nærmede sig de firs og syntes ikke, han havde helbred til det, hvad han vitterligt heller ikke havde. Vi tog en runde, og til alles store overraskelse viste det sig, at alle undtagen barberen og en enkelt anden ville spille med. Jeg havde uden at tænke over det fået lavet nogleoghalfjerds roller, så vi måtte have familie, venner og bekendte til at fylde hullerne. Det lykkedes, og vi gik i gang med prøverne, først læseprøverne og efter sommerferien de rigtige prøver. Det viste sig at være et utrolig stort arbejde, langt større end vore hårdt belastede kalendere egentlig kunne bære. Men fornøjelsen og entusiasmen var så stor, at vi rent glemte kalenderen.

Spillet fik titelen »Hvor blev Vejlbys af?« eller »Den lille by, der blev ædt af den store«. 1. akt foregik i 1880'erne, 2. akt i 1910, 3. akt i 1930'erne og 4. akt omkring 1970, da bulldozerne kom. Vi gav fire forestillinger, en for de gamle fra plejehjemmene og tre offentlige. Der var fuldt hus i skolens store aula alle gange, og publikum var begejstret. Vi medvirkende var endnu mere begejstrede. Vi fik forestillingen optaget på video og mødtes et

stykke tid efter for at nyde den. Ved den lejlighed besluttede vi at fortsætte, ikke med det samme spil, men med et nyt spil om Vejlbys historie.

Det næste spil skulle handle om besættelsestiden. Den havde vi nemlig sprunget over det første år, fordi de gamle mente, at der var for mange ømme tæer at træde på. Det mente de ikke længere. »Da krigen kom til Vejlbys« kaldte vi stykket. Det blev mindst lige så stor en succés, så vi fortsatte det tredje år med »Tango i Vejlbys«, som præsten, Jens Ole Henriksen, skrev. Det handlede om Vejlbys i 1920'erne. Det fjerde spil gav historien om Vejlbys forsamlingshus i året 1933. Her var vore kilder de allerbedste, idet to af vore mest aktive var sønner af forsamlingshusets gamle bestyrer. I år holder vi så en hårdt tiltrængt pause for at samle kræfter til næste års store spil om Vejlbys under landboreformerne.

Forløbet har hver gang været det samme: først fortalte de ældre vejlbysere løs af deres erindringer. Vi noterede og supplerede med skriftlige kilder såsom grundejerforeningernes blade, Århusaviserne, foreningsprotokoller osv. altsammen grupperet omkring den fyldige sognehistorie, der her har tjent et virkelig godt formål og er blevet gransket nøjere, end de fleste sognehistorier vist bliver. Efter indsamlingen kom så udkastene, og stykket blev drøftet igennem scene for scene, så alle var med til at skabe fiktionen. Fiktion var det jo nemlig for de centrale personers og den centrale handlingsgangs vedkommende. Kun bipersonerne bar deres autentiske navne. Men ellers var både personer og begivenheder stykket sammen af autentiske træk. Når rollehæftet var færdigt, delte vi arbejdet imellem os. Der blev nedsat grupper til kostumer, lys og lyd, dekoration, udstilling på biblioteket, plakater, program, fest osv. Det ømme punkt, fordelingen af rollerne, blev overstået før sommerferien i forbindelse med læseprøverne, og ligeså snart skoleferien var slut, kom så det stadigt mere intensive prøveforløb op til forestillingen, som løb af stabelen i den første uge af september. Om fredagen efter den sidste forestilling holdt vi så en gevaldig fest.

Det var altid lidt sørgeligt at skilles efter

det intense samvær, men vi samledes snart igen om videoen, og der går sjældent en måned uden at Vejlbys-dilettanterne holder en eller anden form for sammenkomst. Vejlbys-dilettanterne er navnet på vores forening, som vi lavede allerede det første år. Vi var nødt til at skulle have en ejer til alle de penge, vi havde tjent. Selv om vi kun tager 20–25 kroner for billetten, giver forestillingerne altid et klækkeligt overskud. Vi arbejder jo alle gratis og kommer selv med vores kostumer og ting og sager. Skolen og sognegården lægger lokaler til, så der er ikke mange udgifter. Vi har aldrig søgt eller fået så meget som en krone til forestillingen.

Lokalspillet har som alt andet både sine fordele og sine problemer. Fordelene er størst: Her er for det første mange fortællere og ikke bare én. Den skriftlige lokalhistorie er jo som oftest en monolog, her er vi over halvfjerds fortællere, og vi fortæller på mange måder. Vigtigst er de ældres fortællinger, som udgør byggematerialet. Selve bygningen og dens arkitektur – stykket og dets opbygning – er vi også fælles om. De, der har lyst og tid, skriver udkast til enkelte scener, og alle er med til at drøfte udkastene. Det er skægt og uden tvivl sundt for en gangs skyld selv at være med til at lave et stykke fiktion, en fortælling, i stedet for altid at være passiv tilskuer og offer for det bombardement af fortællinger, vi udsættes for i medier, blade osv. Men når drøftelserne er overstået, overlades det til en enkelt forfatter at skrive det hele sammen til en helhed, og han må have frie hænder. På et tidspunkt må demokratiet høre op og diktaturet sætte ind. Også instruktøren må have frie hænder og enevældig magt, især her hvor vi er så mange, forskellige mennesker. Men fortællingen er ikke blot stykket og handlingen, det er også tingene og kostumerne. Hvem ved f.eks. hvad en stikkedel var, og hvordan den så ud? Hvem har sådan én, eller hvem kan lave den? Diskussionen af sådanne ting og tilvejebringelsen af dem er i høj grad aktiv historiefortælling, der kan være mindst lige så godt som mange museumsbesøg.

For det andet har lokalspillet et større publikum end de fleste forfattere af artikler og

bøger får. Hvor mange læser f.eks. den lokale årbog, når den kommer, og hvor mange diskuterer bagefter, hvad de har læst? Den ligger måske en rum tid på sofabordet. Man skulle have den læst, men når det ikke, og en skønne dag ryger den op på hylden – ulæst. Her taler vi kun om de højt motiverede, der overhovedet fik den bestilt og betalt. Til Vejlbyspillet kommer der hvert år 1600–1700 mennesker, altid fuldt hus, og der bliver snakket om det længe efter. Læsning er oftest en individuel begivenhed, skuespillet er en kollektiv sammenkomst, og man kan allerede på stedet begynde at udveksle meninger om det, man har set, og gøre den lokale erindring kollektiv. Dertil kommer selve dette, at gamle vejlbysere benytter den årligt tilbagevendende begivenhed til at hilse på andre gamle vejlbysere, som måske er kommet rejsende langvejs fra for at se stykket. Der vil altid være gamle venner at hilse på, om ikke andre så skuespillerne, der jo selv for en stor del er gamle kendte ansigter. Selvfølgelig kan vi ikke med dette ene årlige spil genoplive landsbysamfundet. Det er uigenkaldelig tabt. Men vi kan skabe et historisk rum bag den historieløse forstad, og det er vigtigt også for tilflytterne.

For det tredje og næsten vigtigste: Vi medvirkende har det meget, meget hyggeligt. Alle aldre mellem firs og seks, alle erhverv – eller i hvert fald virkeligt mange, alle mulige holdninger og anskuelser af politisk og anden art, alle mulige slags udseende og evner og gemytter er repræsenteret. Det er velgørende med så broget en forsamling i en tid, hvor man ellers mere og mere bliver placeret i specialiserede båse mellem mennesker, der ligner én selv alt for meget. Og så er vi ikke bare sammen for hyggenes skyld, vi er sammen om en forpligtende opgave, som skal løses – til sejr eller nederlag i nogle hektiske timer på de skrå brædder, hvor alt står på højkant. Det giver en speciel koncentration og nærhed, som kun den, der har prøvet det, rigtigt forstår. Bagefter kan man næsten ikke undvære hinanden.

Og så endelig for det fjerde: Selv for den fagforeningsbevidste er det dejligt for en gangs skyld at arbejde gratis af ren og skær

interesse uden at skulle tælle timer og kroner. Og uden at skulle rende alle mulige på dørene efter penge.

Det var fordelene. Der er naturligvis også problemer. Der er den sædvanlige tendens til en vis professionalisme. Det unge amatør-talent kan jo hurtigt få en skuespiller i maven. Det er også helt i orden, men der kan brede sig en vis halvprofessionel ambitiøs atmosfære, som vist er almindelig i meget amatør-teater. Vi mærker den også, selv om vi aldrig er gået efter talenterne og aldrig har holdt nogen optagelsesprøve. Men de ældre vejlbyere, som har passeret de tres, holder den i skak. De har jo ikke større forhåbninger om gang at ende på det kongelige.

Et andet problem er tendensen til at alt det teatermæssige tager magten fra historien. Hvad der er godt teater, er jo ikke nødvendigvis god historie og omvendt. Her kan det være svært at holde den rette balance. Men hidtil har vi med held holdt på, at vi er ude på at fortælle historie, specielt Vejlbys historie, og ikke andet. Og der bliver også til stadighed fortalt nye historier om det gamle Vejlbys, selv når vi står bag scenen og venter på at skulle ind.

Det sidste og vanskeligste problem er selve dette at forliges. Det kan man næsten aldrig i den slags sammenhænge. Efter det første år var der en erfaren dame, der sagde til mig: Det går det første år, det andet år bliver endnu bedre, men det tredje år er det slut. Nu har Vejlbyspillet kørt i fire, det femte er på trapperne, og vi regner med, at det vil gå i mange år endnu. Vi vil aldrig komme til at mangle stof. Der kan skrives mindst 50 stykker om Vejlbys historie. Det kan der forresten om en hvilken som helst landsbys historie. Prøv engang!

De to indlæg vakte stor interesse og foranledigede mange spørgsmål fra forsamlingen og udveksling af gensidige erfaringer. Der var dog nogen uenighed om, hvordan et »egnsspil« egentlig defineres. Men de fleste, der tog ordet, og indlederne var enige om, at egnsspil

skal være spillet af amatører og handle om egnens befolkning.

Derefter var det programsat, at arkivar *Peter Bondesen*, Randers, og museumsinspektør *Gudrun Gormsen*, Hjerl Hede, skulle indlede om emnet: Undervisnings- og uddannelsesbehovet, og hvordan kan vi imødekomme det? Imidlertid havde Gudrun Gormsen været nødt til at sende afbud. I stedet fremsatte Peter Bondesen følgende betragtninger.

Peter Bondesen: DHF og fremtiden

Tilslutningen til dette DHF-årsmøde med et centralt, koordinerende emne viser, at der stadig er interesse for foreningens arrangementer. I det følgende vil jeg forholde mig til det udsendte arbejdspapir om Lokal- og Kulturhistorien idag, idet jeg til en begyndelse vil takke rapportens forfattere, især fordi de overhovedet har turdet at gå igang med opgaven. Det at undersøge et så varierende felt er en stor opgave. Det ser for mig ud til, at man har undervurderet opgavens omfang og derfor vist er kommet noget sent igang. Det forekommer mig, at forfatterne er blevet stående ved problemformuleringerne uden rigtigt at have fået tag om det egentlige. Med fordel kunne sektionernes aktuelle materiale bl.a. medlemstal være inddraget og ihvertfald burde tidligere undersøgelser af emnet være efterset især Henning Benders papir om de lokalhistoriske arkivers status fra 1981 og Ole Warthoe-Hansens artikel om foreningerne fra 1982.¹ Jeg savner analyser af det dynamiske i udviklingen ligesom de tydelige geografiske variationer burde have været behandlet.

Rapportens organisatoriske afsnit forholder sig rent beskrivende til emnet og ikke videre problematiserende til aktuelle strømninger. Konklusionen om den tilsyneladende tilfredshed svarer kun dårligt til det, der kan iagttages, når man følger f.eks. debatten i »Lokalhistorisk Journal« med tilhørende flyveblade. To af DHFs sektioner er i disse år

1. »De lokalhistoriske foreninger efter 15 år«. Fortid og Nutid bd. 29, s. 681-91.

ved at lægge op til en formel afgrænsning til omverdenen og hinanden i form af forslag til ændring af museumsloven og forslag til lovgivning på lokalarkivområdet. Det forekommer mig, at de to forslag samt forslaget om lovgivning for det statslige arkivvæsen – omend det sidste i detaljer endnu er ukendt – hænger sammen og med fordel kunne være inddraget i oversigten. For hvordan skal man på landsplan – men også lokalt – styre uden om fejlinvesteringer, når der så tydeligt er tale om overlappende håb og ønsker. Her skal kun nævnes det primærkommunale arkivmateriale som kastebold mellem landsarkiver og de større lokalhistoriske arkiver og forsknings- og publiceringsområdet mellem de lokalhistoriske arkiver og foreninger på den ene side og de kulturhistoriske lokalmuseer på den anden. Rapportens billede svarer heller ikke godt til de institutionsmæssige spændinger især på lokalarkivområdet, hvor man ofte er i klemme på folkebiblioteker eller museer. Eller den tit ganske hede debat mellem de såkaldt professionelle og amatørerne både på arkiver og i foreninger.

Det forekommer mig, at forfatterne er for pessimistiske m.h.t. kvaliteten i det »output«, der flyder af det lokal- og kulturhistoriske arbejde. Det er mit bestemte indtryk, at især den lokalhistoriske produktion både m.h.t. indsamling, traditionelle publikationer og den øvrige formidling i form af udstillinger, ekskursioner og foredragsrækker kvalitetsmæssigt er øget væsentligt.² Men arbejdet har også antaget nye former. Mest positivt forekommer det mig at være, at der lokalt er blevet etableret egentlige forskningsmiljøer ofte med udgangspunkt i professionaliserede lokalhistoriske arkiver. Her er skabt et kreativt samspil mellem arkivfolk, udgivere og privatpersoner omkring den lokalhistoriske undervisning, indsamling, forskning og formidling.

For at denne og andre kvalitative nyskabelser skal kunne fastholdes og udbygges må man se på de uddannelses tilbud, der findes på vort område. Jeg skal ikke komme ind på museernes efteruddannelsesprogrammer,

men vil i det følgende holde mig til arkiver og foreninger.

Uddannelsesbehovet grunder sig for mig at se i den konstatering, at de moderne lokalhistoriske arkiver er kommet for at blive. Det har kunnet konstateres, at det er i dette område tilvæksten såvel af akademikere og TAP'ere er sket. Det betyder langtfra, at man skal nedprioritere uddannelsen af de forskende amatørere. Det jeg vil påpege er, at tiden nu er inde til at erkende behovet for formel, kompetancegivende uddannelse på et område, der er igang med at blive institutionaliseret.

Selv om det bestemt ikke er en nyhed skal jeg alligevel også her påpege, at kandidatuddannelserne, der fører til ansættelse ved arkiver og museer, bør styrkes. Jeg tænker her især på de studerendes forringede muligheder for praksis ved institutionerne. Mange af de tidligere praktikumpladser er sparet væk de senere år, og det er meget vanskeligt at sikre sig den nødvendige praktiske skoling før man ansættes fastere. På akademikernes efteruddannelsesområde er der et gabende behov. Der burde her kunne findes centrale emner, der i fællesskab de statslige og lokaltansatte arkivfolk imellem kunne dyrkes f.eks. i forpligtende, faglige symposier. Et første vellykket forsøg var kommunalarkivmødet på Landsarkivet i Odense.

Også for TAP'erne er efteruddannelsen et centralt anliggende. Grunduddannelserne ligger ofte langt fra museerne og arkiverne. Hidtil har man søgt at tilgodese uddannelsesbehovet ved at tilbyde også denne gruppe deltagelse i de faglige kurser især i SLA. Disse kurser har været nyttige især ved deres betydning for afklaring af arkivernes rolle og identitet, og de bør næppe stoppe. Min opfattelse er blot, at de ikke som nu kan stå alene. Deltagelsen giver ikke formel kompetance, og institutionerne får ikke den maksimale ydelse ud af den til gavn for arbejdet med vore samlinger. Jeg er af den opfattelse, at man igen bør se på arkivsekretæruddannelsen, og at der i et samarbejde mellem SLA, det statslige arkivvæsen og måske Kommu-

2. Disse synspunkter er uddybet i forf. kronik 6.7.1987 i »Kristeligt Dagblad«.

nernes Landsforening burde kunne skabes muligheder for at genoptage denne uddannelsesstype tillempt lokalarkivernes behov.

Den fortsatte uddannelse af amatøren, hvad enten det drejer sig om den frivillige på et arkiv eller den skrivende lokalhistoriker, er vigtig. Her er sektionernes kursusvirksomhed stadig af betydning. Lokalt kan man benytte sig af Folkeuniversitetets tilbud, hvad enten der er tale om fjernundervisning eller kvalificeret kursusundervisning, sådan som det kendes bl.a. i Grenaa, Esbjerg og Randers. Jysk Åbent Universitet har med stort held gennemført sin undervisning af lokalhistorikere; vi er begyndt at se resultaterne i form af gode årbogsartikler fra de studerende.

Hvor er DHF i dette brogede billede af en særdeles livskraftig lokal- og kulturhistorie? Det uregerlige og decentrale synes at være et vigtigt kendetegn for aktiviteterne. Hvis man fortsætter som i de senere år med strengt faglige årsmøder, en udgivelsespolitik, der fortrinsvis bygger på meget tunge og ressourcerekrævende opgaver og så iøvrigt ikke søger at tage centrale, koordinerende opgaver op, vil jeg gætte på, at DHF om få år står tilbage med udgivelsen af »Fortid og Nutid«. Sektionerne har styrke og indsigt til selv at udbygge organisationerne og udgivelserne på den måde, der svarer til deres behov. Men der er områder, hvor DHF kan gøre en indsats ikke mindst ved at spare sektionerne for besvær og omtanke. DHF kunne med fordel genoptage udgivelsen af de historiske håndbøger. Arkiverne, foreningerne og sikkert også museerne har et meget stort behov for god, ajourført litteratur om de områder, der nu interesserer. Jeg kunne nævne et helt akut behov for håndbogsmateriale om fotografier (bevaring, formidling o.s.v.), praktisk arkivpleje, men emnerne er legio. DHF bør også interessere sig for de brede koordinerende spørgsmål. Lovgivningsområdet er nævnt. Hvorfor ikke arrangere en »høring« om dette spørgsmål for at få afklaret problemerne. Endelig ville jeg mene, at DHF, som man i sin tid gjorde det med de folkelige bevægelser arkivalier, burde tage initiativer til gavn for væsentlige indsamlings- og forskningsområder i dansk

historie. Undervejs må man blot ikke glemme den stadige opfølgende faglige debat om de forskellige emner. Her har DHF en mission som vært og igangsætter.

I forbindelse med den efterfølgende diskussion orienterede Steen Busck om Jysk Åbent Universitets fremtidsplaner for uddannelse til lokalhistoriker, og dekan Jørgen Skafte Jensen om planer for styrkelsen af lokalhistorien på Københavns Universitet. Vagn Dybdahl udtalte bl.a. tilslutning til uddannelsesforløb på arkivsekretærplan; men den hidtidige uddannelse havde nok været for snævert anlagt. Samtidig kunne han oplyse, at Rigsarkivets planlagte informationsserier om arkivspørgsmål også ville kunne opfylde nogle af behovene i de lokalhistoriske arkiver. Knud Prange beklagede manglen på koordination af de mange uddannelsesinitiativer.

Jørgen Dieckmann Rasmussen: Om samarbejde mellem institutionerne og brugerne – forsøg med folkeforskning

Mit indlæg om samarbejde mellem de kulturhistoriske institutioner og deres brugere samt forsøg med folkeforskning har baggrund i flere forhold. For det første har jeg i en årrække selv haft arbejdet med lokalhistorie forholdsvis tæt inde på livet, for det andet følger jeg som redaktør af Fortid og Nutid på nærmeste hold, hvad der publiceres af arbejder rundt omkring, og for det tredje har jeg på min arbejdsplads, Esbjerg Byhistoriske Arkiv, ligesom mange kolleger og fagfæller i tilsvarende stillinger på arkiver og museer, medvirket i lokalhistorisk, folkeoplysende arbejde og har i den forbindelse gjort forsøg med »folkeforskning«.

De kulturhistoriske institutioner og nedgangstidene

Det er vigtigt med jævne mellemrum at tage sit arbejde, sine arbejdsmåder og -rutiner op til en kritisk vurdering. Det gælder også for de kulturhistoriske institutioner og vel ikke

mindst i de nuværende krisetider. Næsten alle steder fra hører man klager over mangel på penge. Summen af penge til kulturelle formål er vel heller ikke længere så forholdsvis stor, som den var engang. På den anden side må vi ikke glemme den betydelige udbygning af de kulturhistoriske institutioner og hele væksten på det lokalhistoriske område, som har fundet sted inden for de seneste 10–15 år.

Selv om konjunkturerne ikke umiddelbart er så gunstige som tidligere og vilkårene ændrer sig, gælder det imidlertid for kulturinstitutioner som museer og arkiver om at satse: fritidssamfundet står for døren, og i det skal der også være tilbud af kulturelt tilsnit. Det skulle gerne blive et kultur- og fritidssamfund. Hvad skal vi tilbyde? Næppe mere af det, vi allerede gør. Tilbuddene skal derimod have en aktiverende og engagerende karakter og gerne med appel til både unge og gamle. Mulighederne vil naturligvis variere fra institutionstype til institutionstype, men et gennemgående træk vil formodentlig blive et meget tættere samarbejde, nærmest en dialog, mellem bruger og institutioner, som næppe kendes i dag. Man kan f.eks. forestille sig, at det kommer til udtryk i forbindelse med udarbejdelse af udstillinger, men det kommer sikkert også til at gøre sig gældende på forskningsområdet, ikke blot den lokale, men også med hensyn til forskning generelt.

Historisk forskning

Den historiske forskning herhjemme er i vid udstrækning præget af individualitet og af båse. Historisk forskning på rigs- og lokalhistorisk plan har generelt set været koncentreret om eller har taget udgangspunkt i forskerens personlige interesser. I den henseende er der ikke stor forskel på lokalhistorikeren, der undersøger sit sogns historie, eller den faguddannede historiker, der har formuleret en problemstilling til en historisk undersøgelse.

Disse individuelle forskningsarbejder er ofte ukendte, mens de foregår. Måske ved man i universiteternes historikermiljø, hvad kolleger forsker i, ligesom noget tilsvarende ofte vil gøre sig gældende på et arkiv eller i et

museum, måske også i en forening, hvis der er tale om et lokalhistorisk arbejde.

Men ud over det snævre miljø vil undersøgelsesarbejdet ikke være kendt i én større kreds, før arbejdet, forhåbentlig, en skønne dag bliver publiceret i en bog eller i en artikel.

Som redaktør af *Fortid og Nutid* ser jeg en stor del af den historiske litteratur, der udgives. Umiddelbart tager den sig imponerende stor ud.

Vurderes imidlertid antallet af bøger og artikler i forhold til antal besøgende på arkivernes læsesale, blegner tallet noget. I følge de nyeste opgivelser er besøgstallet på de statslige arkiver 70.000 på årsbasis, og jeg har for de lokalhistoriske arkiver set 75.000 som et skønnet årligt besøgstal. Ganske vist er der statistiske misvisninger og fejl: f.eks. er mange arkivgæster talt med adskillige gange. Statistikken registrerer besøgs*gange* og ikke antal arkiv*benyttere*. Populationen af arkivgæster er altså noget mindre, end tallene umiddelbart giver udtryk for. Og ikke alle arkivgæster har nødvendigvis et egentligt forskningsærinde. Nysgerrigheden for at finde ud af, hvad et arkiv er, findes stadig. Også den slags besøg er talt med i statistikken.

Slægtsforskerne udgør uden tvivl den største del af arkivgæsterne. Med flid, omhu og stort engagement gennemgår de omfattende mængder arkivalier, »oversætter« i kilometervis af tekster skrevet på gotisk og ordner det indsamlede materiale og de udtagne oplysninger efter sindrige og selvstændigt udarbejdede systemer med henblik på, måske, en dag at kunne lave en slægtsbog til familiens eget brug. Egentlig offentliggørelse er sjældent målet.

Kun et fåtal slægtsforskere når nogensinde at udgive en slægtsbog. Størstedelen får »kun« samlet materialet ind, og resultatet af de mange mange timers arbejde bliver let gemt og glemt i skrivebordsskuffen.

Slægtsforskning, der aldrig fører til et slutprodukt, kan have en betydelig mentalhygiejniske værdi. På den anden side kan det være svært ikke at tage ordet ressourcespild i anvendelse om fænomenet. Kunne dialog og samarbejde ikke bringe resultater for dagen, også som andet end slægtsbøger?

Det var overvejelser, vi var nogle stykker, der gjorde os i Esbjerg for nogle år siden. Vi erkendte, at slægtsforskerne nok var den mest oplagte, men næppe den eneste gruppe, man kunne forestille sig indgå i et meget tættere samarbejde mellem brugere og institution end traditionelt om noget, man populært kunne kalde »folkeforskning«. Det viste sig muligt og vil efter min opfattelse være en af de aktiviteter, der kan vinde udbredelse i fritids-samfundet. Og det er nok fortrinsvis en aktivitet med appel til de lokale kulturinstitutioner som museer og ikke mindst arkiver.

Folkeforskning

Folkeforskning kan defineres som det, at en gruppe mennesker uden videnskabelig baggrund, men under faglig ledelse, i fællesskab arbejder med historisk forskning på videnskabeligt niveau i emner, der ikke nødvendigvis er lokale.

For så vidt er »folkeforskning« både museernes og de lokalhistoriske arkivers baggrund, nemlig at indsamle materiale, der kan dokumentere eller fortælle stedets lokalhistorie, og som kan danne baggrund for en eventuel publikation. Det kendes faktisk allerede i dag. Museerne har deres museumsforeninger og tilhørende studiekredse, og de lokalhistoriske arkiver deres arbejdsgrupper, og de lokalhistoriske foreninger uden for institutionerne støtter både forskning og formidling. Det er jo f.eks. ved en slags »folkeforskning«, mange sognehistorier er blevet til. Endvidere har der været ad-hoc folkeforskning ved en række arkiver og museer om emner inden for nyere tid, især om besættelsestiden. Der har også været bølger som »Grav hvor du står«, der dog aldrig nåede at vinde fodfæste her i Danmark. Disse aktiviteter har haft stor betydning i bestræbelserne for at fastholde den lokalhistoriske interesse, som Inge Adriansen talte om.

Alligevel er der efter min opfattelse en forskel mellem den form for folkeforskning, som er emnet for mit indlæg, og hvad der tidligere er foregået. Mens det tidligere især har drejet sig om at tilvejebringe lokalhistorisk merviden, er hovedvægten i min definition af folke-

forskning *forskningsprocessen*. Det er det at arbejde med historie, der tæller, ikke så meget det lokalhistoriske aspekt, selv om vi naturligvis gerne ser det. Folkeforskning af den her skitserede type rummer altså også et tilbud til de borgere, der nok er historisk interesserede, men ikke har deres interessefelt i den nære lokalitets historie, men i et andet område i landet. Folkeforskning bliver hermed et tilbud til alle aktive, historisk interesserede borgere.

Forløb

Initiativgruppens fornemmelse viste sig at holde stik. Der var en interesse for arbejdet med historie, som lokalt ikke blev dækket af andre tilbud. Og interessen har vist sig at kunne bære: vi er igang på 5 år med vore aftensammenkomster.

Deltagergruppen er bredt sammensat og består af både yngre og ældre mennesker. Ikke overraskende udgjorde slægtsforskerne flertallet, hvorimod der til gengæld var skuffende få arkivfolk fra amtets lokalhistoriske arkiver med. Nogle enkelte lærere meldte sig også som deltagere for at være velforberejdede til at kunne inddrage lokalhistorie i undervisningen, noget som netop på det tidspunkt var på vej ind i læseplanen.

At påbegynde folkeforskning af den nævnte art fra den ene dag til den anden viste sig naturligvis ikke muligt. Mange deltagere mødte kun med interessen og havde ellers ingen forudsætninger, så det har faktisk været nødvendigt at gennemgå en lang række af de discipliner, som kendes fra universiteternes historiestudier: litteratursøgning, kildekritik, arkivkundskab, periodelæsning, m.m. Særlig vægt er der lagt på arkivkundskab og administrationshistorie, som er en uomgængelig nødvendig viden at have.

I nogen henseende har folkeforskningen altså kompenseret for en form for uddannelse. Vi gik igang, før Jysk Åbent Universitets tilbud forelå. Siden har vi diskuteret, om det ikke havde appel til kredsen, ligesom behovet for en egentlig uddannelse har været drøftet. Med få undtagelser har ambitionerne ikke gået i retning af egentlige uddannelser eller

eksamenspapirer. De fleste havde allerede valgt levevej og ønskede nu blot at stå så godt rustet til at dyrke deres hobby som muligt.

Efter fem års undervisning, som har været suppleret med foredrag ved eksterne foredragsholdere samt arkivbesøg, viser mange resultater sig. På holdet er det muligt at føre kvalificerede, faglige diskussioner. Som en praktisk foranstaltning er der blevet opbygget et »kørselsnet«, som gør flere landsarkivbesøg end ellers muligt (de mere ihærdige er på landsarkivbesøg 2-3 gange månedligt). Endvidere er der allerede kommet en række publikationer ud af det, som næppe ellers ville have set dagens lys. Mange deltagere viste sig dygtige til at lave arkivundersøgelser, men deres tro på sig selv som skribenter var beskeden. Det er én af de meget væsentlige barrierer, der er overvundet. Deltagernes viden om, hvad andre arbejdede med og deres irriterende, nysgerrige spørgsmål til de pågældende om, hvordan det nu gik med den og den undersøgelse, har vist sig publikationsstimulerende og -fremmende. Publikationerne er efter min opfattelse også blevet anderledes end ellers, og bedre. I gruppen får/giver deltagerne hinanden et intellektuelt med- og modspil, som de normalt ikke får på kulturhistoriske institutioner. Emner er blevet taget op til behandling, som ikke traditionelt regnes med til lokalhistorien. Gårdhistorie har trange kår på folkeforskningsholdet!

Problemer

Til historien hører imidlertid også, at der naturligtvis har vist sig at være problemer undervejs. Min private bekymring er, at den gamle kerne efterhånden er så godt sammentømt, at det vil være svært for nye deltagere at koble sig på. Niveauforskellene vil være for tydelige. Der må altså med jævne mellemrum påbegyndes grundkurser, som sætter deltagerne i stand til at »rykke op«.

Under arbejdet har problemerne fortrinsvis været af praktisk art. De statslige arkivinstitutter har været utrolig hjælpsomme med udlån af arkivalier. På den anden side har vi ofte følt virkningerne af det statslige arkivvæsens mangel på ressourcer. Vi savner

registraturer. Ikke mindst er de nyere dele af amtsarkiverne lukket land, ikke blot i »fjernforsknings« henseende, og de er, som Peter Bondesen nævnte, overordentlig centrale for nyere tids lokalhistorie.

En opgave, DHF måske burde engagere sig i, er hele mikrofilmsspørgsmålet. Meget væsentligt kildemateriale foreligger i dag i mikrofilmet stand, men det skal i de fleste tilfælde bestilles hjem fra det statslige arkivvæsen. Ikke alt kan lånes ud – bl.a. folketællinger og kirkebøger er undtaget udlån. Med den måde, vi i folkeforsknings sammenhæng arbejder på, virker den vanskelige adgang til centrale demografiske kilder som kirkebøger og folketællingslister direkte forskningshæmmende. Burde man ikke overveje muligheden for at oprette regionale kopisamlinger med (landsdækkende) mikrofilmsamlinger af kilde typer som de nævnte?

Afslutning

Med dette indlæg har jeg kort redegjort for en af de aktiviteter, der efter min opfattelse vil komme til at spille en rolle fremover.

Den vil, desværre, næppe være at finde overalt. Initiativet skal udspringe lokalt, og viljen til seriøs dialog skal også være der. Ellers bliver det hele til intet. Yderligere hjælpemidler udefra som registraturer og mikrofilm vil være med til at lette arbejdet.

For lokalhistorien som sådan vil det være en gevinst, om det intellektuelle med- og modspil med brugerne kommer igang. Det vil give en »anden lokalhistorie«.

For den involverede institution vil aktiviteten også være givende. Ud over at den kan være med til at give os lokalhistorisk merviden, kan den også stimulere den faglige leders egen forskning. Sidst, men ikke mindst, kan folkeforskning – som et nyt og forholdsvis billigt tilbud i driftsmæssig henseende – være med til at sikre institutionens egen stilling i lokalsamfundet – også selv om forskningsemnerne ikke er lokale.

Tiden tillod ingen længere diskussion efter Dieckmann Rasmussens indlæg, da deltagerne som sidste punkt på eftermiddagspro-

Fra festmiddagen i Billedsalen på Folkehjem. – Fra venstre ses stiftamtmand O. Perch Nielsen, landsarkivar Dorrit Andersen, DHF's sekretær, og professor, dr. phil. Troels Fink. (Foto: K. B. Rasmussen).

grammet skulle på Brundlund Slot. Her viste stiftamtmand O. Perch Nielsen rundt og fortalte om det nyrestaurerede slots historie, inden han var vært ved en forfriskning.

Dagen sluttede med middag i Billedsalen på Folkehjem med den store portrætsamling af de sønderjyske nationale førere. Den sønderjyske historieforsknings nestor, professor, dr.phil. Troels Fink fortalte fængslende om en del af de portrætterede og deres indsats. – Aftenen sluttede med dans og selskabeligt samvær.

Søndag den 30. august indledte de tre sektionsformænd med oplæg vedrørende lokal- og kulturhistorien i dag. Museumsinspektør Palle Birk Hansen, Dansk kulturhistorisk Museumsforening lagde for.

Palle Birk Hansen: Historiske dokumentationscentraler

Museer og arkiver er en succes, og derfor ser vi i dag en stadig udvidelse af kredsen af institutioner, som indsamler forskellige typer kildemateriale: genstande, arkivalier, billeder og lyd – helt ned på sogneplanet.

Det giver problemer, fordi hver ny samling skal have lokaler med sikringsanlæg og kræver f.eks. konservering. De fleste af disse initiativer ender derfor med på et eller andet tidspunkt med at søge det offentlige om tilskud, og det er netop på dette tidspunkt, at problemerne bliver fælles samfundsproblemer.

Angående museerne ser vi i dag en udpræget tendens til, at det enkelte museum påtager sig, og bliver pålagt, opgaver inden for mange forskellige arbejdsområder. Det gamle skel mellem naturhistoriske, kunsthistoriske og kulturhistoriske museer udviskes. Det er en tendens, som museumsloven under-

støtter. Den taler om museer, som løser opgaver på forskellige felter – med det formål at deltage i sikringen af vor kulturarv.

En løsning kunne følgelig gå i retning af, at man samlede de begrænsede samfundsressourcer om et antal rationelt opbyggede historiske dokumentationscentraler, baserede på offentligt drevne samlinger af genstande, arkivalier, billeder og lyd med samt oplysninger om disse kilder, med indsamlings-, bevarings-, forsknings- og formidlingspligt i samspil med det omgivende samfund.

Sådanne institutioner kan dække en eller flere primærkommuner, idet der må sikres et rimeligt befolkningsgrundlag, som kan bære den lokale del af driften.

Det lokale tilhørsforhold skal sikre det lokale engagement, og samtidig skal det sikre, at institutionen kan følge med i lokalsamfundets udvikling.

Disse institutioner indgår i tæt samarbejde med de landsdækkende centralmuseer, arkiver og specialsamlinger, som er med til at sikre overblikket på det nationale plan inden for de forskellige arbejdsområder.

Institutionsnettet forudsættes udbygget, så alle borgere får rimelig mulighed for at gøre brug af de tilbud, der her vil være tale om.

I det forslag til revision af museumsloven, som Statens Museumsnævn har afleveret til kulturministeren, indgår et forslag om at indføre et fast årligt rammebeløb til nye statsanerkendelser. Denne grundige kunne videreføres i forbindelse med modellen for den brede institutionstype.

De historiske dokumentationscentraler skal naturligvis køre deres registreringer m.m. via edb, og oversigter indgår løbende til centrale registre. Nogle af disse er der allerede lovgivet for i museumsloven.

Med den nye edb-teknik vil man kunne benytte oversigtsregistrene på institutionerne, men også f.eks. i de datastuer, som efterhånden etableres flere og flere steder. Gennem centralregistrene kan alle få et hurtigt overblik over, hvor forskellige kildegrupper befinder sig, og ved henvendelse til den enkelte institution kan man få en mere detaljeret indgang til netop denne institutions samlinger, før man endelig går i arkivskuffen

og til magasinhylden for at lade den originale kilde tale.

De historiske dokumentationscentraler er billedligt talt »firkantede« størrelser, fordi selve behandlingen af kilderne stiller en række præcise krav til rammer og arbejde, som beskrives i love og bekendtgørelser.

Det dybere formål med disse krav er ikke at genere brugerne, men at sikre, at kilderne – som en del af samfundets kollektive hukommelse – forefindes ikke blot nu, men også for kommende generationer.

Den anden part i modellen er brugerne, hvad enten disse er børnehavebørn, folkeskoleelever, aftenskoleelever, fagforeninger, erhvervsdrivende, pensionistgrupper eller lokalhistorikere.

Alle skal kunne hente oplysninger ud af kildesamlingerne, hvad enten den enkelte bruger er barnefødt i området og søger sine egne rødder, eller hun er tilflyttet og vil have et dybere kendskab til sin nye egn.

Brugerne kan arbejde som enkeltpersoner, som mindre studiegrupper eller som historiske foreninger med varierende formål og rækkevidde.

Disse grupper af brugere skal anvende deres kræfter – ikke på at skabe samlinger, som siden skal passes – men på de indlysende opgaver: undersøgelser, forskning og formidling som supplement og alternativer til det arbejde, der foregår ved de historiske dokumentationscentraler, og gennem dette arbejde kan de lokalhistoriske grupper igen være med til at præge institutionernes indsamlinger.

Hvis de historiske dokumentationscentraler er »firkantede«, så er de lokalhistoriske grupper til gengæld »runde« størrelser. Den enkelte gruppe kan vokse kan vokse eller blive mindre, grupper kan dannes til løsning af bestemte opgaver eller projekter, og de kan opløses, når opgaverne er løst.

Det afgørende er nemlig ikke kravet om kontinuitet af hensyn til opretholdelsen af en samling – det afgørende er deltagelsen i en proces, som fører til øget viden og bevidsthed og til resultater som publikationer, udstillinger, egnsspil og andre aktiviteter i lokalområdet.

Samfundspolitisk er det let at se fordelene ved at samkøre kildesamlingerne.

De nødvendige, faste årlige driftstilskud til opretholdelsen af de samlinger, som indgår i samfundets kollektive hukommelse kan koncentreret om et begrænset antal rationelle enheder, og udvidelser og knopskydninger kan dermed planlægges efter en rolig takt. De offentlige myndigheder har dermed en chance for at kunne overskue de midler, som er nødvendige til formålet.

På den anden side kan de lokalhistoriske grupper støttes på den fleksible og kreative måde, som politikere holder af. Nybrydende forsknings- og formidlingsprojekter kan støttes uden risiko for, at politikerne efterfølgende konfronteres med nye samlinger, som kræver faste driftsudgifter i al evighed.

Der vil heller ikke være grænser for, hvor mange eller få personer eller grupper, som kan samle sig om opgaver og ansøgninger, netop fordi arbejdet er orienteret mod processer og direkte resultater.

Samtidig giver modellen et bud på den standende debat om offentlige tilskud contra sponsorstøtte.

De faste samlinger af genstande og arkivalier m.m. og varetagelsen af disse samlinger er offentligt interesseanliggende og derfor klart et offentligt ansvar, som må bæres i et samspil mellem stat, amtskommuner og primærkommuner. Dette basale ansvar kan ikke løses ved hjælp af sponsorstøtte, som søges fra måned til måned, fra år til år.

Sponsorstøtte skal søges og bevilges til det ekstra, det særlige, det nybrydende, det der går ud over det daglige ansvar. De lokalhistoriske grupper er derfor oplagte modtagere af sponsorstøtte.

Modellen om de historiske dokumentationscentraler bygger sammenfattende på et frugtbart samspil mellem offentligt drevne kildesamlinger, som arbejder i en rolig takt med at sikre og bearbejde kilder, og deromkring et sprudlende væld af lokalhistoriske grupper og foreninger, som arbejder traditionelt og utraditionelt med kildestoffet, og som gennem kontakter til mange sider i kulturlivet er med til at skabe liv i lokalsamfundene.

Næste indleder var formanden for Sammenslutningen af lokalhistoriske Arkiver.

Henning Bender:

Lokal- og kulturhistorien i dag

Grundlaget for mit oplæg må allerede af pædagogiske grunde være det oplæg, der er udarbejdet og udsendt til alle deltagere fra DHF. Man må gå ud fra, at i hvert fald nogle af de tilstedeværende har læst det. For mit vedkommende må det særligt dreje sig om de bemærkninger, der særligt har tilknytning til de lokalhistoriske arkiver. Det drejer sig her særligt om bredden i det lokal- og kulturhistoriske arbejde, der udføres på de lokalhistoriske arkiver – samt de eventuelle begrænsninger, der ligger for den klassiske forskning- og skribentvirksomhed på disse arkiver.

Hvad *DHF's oplæg* angår, har der helt tydeligt rejst sig store problemer for en kortlægning af, hvad lokal- og kulturhistorien står for i dag. Opgaven er meget omfattende samtidig med at oplægget selv klager over, at der mangler klare definitioner af hvilke emner og problemer, der skal undersøges.

Hvad omfanget angår, er sagen løst ved at indskrænke undersøgelsen til en række delområder, men dette hjælper naturligvis ikke i sig selv på de metodiske problemer, der er forbundet med en sådan undersøgelse. Også SLA har problemer med sine såkaldte arkivundersøgelser, hvor det endda kan gå med de kvantitative forhold, men hvor der rejser sig betydelige problemer med de kvalitative. Det er ligeledes problemet i DHF's oplæg, der i overvejende grad beskæftiger sig med de mere målbare organisatoriske forhold.

For de lokalhistoriske arkivers vedkommende drejer det sig om de mange, og stadig flere små enheder, hvilket dels beklages – dels forklares ved ønsket fra arkiverne om at varetage det helt lokale og derfor mest nærværende materiale.

Jeg hører ikke til dem, der beklager denne udvikling, hvis den vel at mærke følges op af

en organisatorisk arbejdsdeling, således som den bl.a. er kommet til udtryk i Odense kommune – og i øvrigt tillige praktiseres i Aalborg kommune. Selv har jeg bevidst arbejdet for oprettelsen af de i alt 11 lokalhistoriske arkiver, der nu samarbejder i Aalborg storkommune, ud fra den betragtning, at vi herigenem får et mere fintmasket net i indsamlingsvirksomheden, en større formidlingsmæssig flade over for hele kommunens befolkning – samtidig med at vi arbejder med et fælles registreringssystem og en samordnet økonomi, der tillader at vi kan løfte samlede opgaver, der gælder hele kommunen.

Det er naturligvis sådanne samarbejdsformer, vi arbejder for på landsplan gennem SLA og på amtsplan ved vore amtskredse. For som det nævnes i oplægget fra DHF, er det jo det afgørende, hvad det er man vil med arbejdet.

Når det drejer sig om *bredden* i arbejdet, virker selve antallet af lokalhistoriske arkiver forskrækkende på mange. 390 er organiserede i SLA og tæller vi dem med, der er under udrugning i vore amtskredse, drejer det sig i alt om op imod 500 lokalhistoriske arkiver på landsplan. Så mange arkiver giver naturligvis problemer for overskueligheden – størrelse, organisationsform og ressourcetildelinger afviger endog meget stærkt fra arkiv til arkiv. Men fælles for alle er, at de arbejder med indsamling, registrering og formidling af eget lokalsamfunds arkivfunds og fotografiske materiale, samt en lang række serviceprægede opgaver – bl.a. over for slægtsforskere gennem benyttelse af kopieret arkivalisk materiale fra det statslige arkivvæsen.

Indsamlingen retter sig klart mod lokalt aflejret arkivalie- og fotografisk materiale, med nogle få, men ikke uvæsentlige grænseproblemer. Særligt de større arkiver indsamler kommunalarkiver, skønt det statslige arkivvæsen tillige mener, det er deres gebet, mens særligt de mindre arkiver i museumsløse kommuner, har mindre genstandssamlinger til museernes fortrydelse.

Hvad *registreringen* angår, er det et af SLAs hovedformål at gennemføre en ensartet form på alle arkiver, hvilket i det store og hele er

lykkedes gennem en intensiv kursusvirksomhed, mens endelig *formidlingen* af lokalhistorien, først og fremmest foregår på de lokalhistoriske arkiver og med udgangspunkt i deres indsamlede materiale. De lokalhistoriske arkiver er således blevet *de lokale centre for studiet af lokalsamfundets lokal- og kulturhistorie*. Det skyldes nok særligt, at mens andre kulturelle institutioner i første række opererer med tilbud, der modtages passivt af besøgende, arbejder vi med en aktiv medvirken fra de menneskers side, hvis historie vi arbejder med.

På denne baggrund er det naturligvis ikke rimeligt at dele arkiverne op i store og små og mene, at der er for mange små. Arkiverne bør deles efter det omfang, de skitserede opgaver løses, og et lille arkiv, der dækker et lille område kan i virkeligheden godt have en mere intensiv indsamling og formidling pr. indbygger end et stort!

Når jeg således taler om *formidling*, er det et overordentligt bredt og diffust begreb.

Fra de lokalhistoriske arkiver fremhæver vi i reglen vore store fotografisamlinger, der nu bruges i utallige udstillinger og publikationer; vi er alle engagerede i allehånde dokumentationsspørgsmål; vi varetager eller danner baggrund for undervisning og folkeoplysningsvirksomhed på alle niveauer; vi er involverede i de mange nye nyhedsmedier på lokalt plan osv. – og vi er i virkeligheden baggrunden for – andre ville sige et symptom på – den stærkt voksende interesse for lokal- og kulturhistorie. Men alt dette har vi fortalt om så tit – vi taler mindre om det spørgsmål, der pænt pakket ind, ligger i DHFs oplæg: i hvor høj grad bidrager de lokalhistoriske arkiver til ny viden? I hvor høj grad driver de lokalhistoriske arkiver grundforskning på grundlag af det materiale, vi med så stor møje indsamler og registrerer?

Når det drejer sig om den egentlige *forskning* på de lokalhistoriske arkiver, er vi ikke blot handicappet af, at vi alle er i færd med at opbygge nye institutioner fra ingenting, det betyder, at megen tid går med indsamling, registrering og de øjeblikkelige krav til en formidlingsvirksomhed, som vi bliver stillet

over for i lokalsamfundet. Vi savner tillige penge, således som det f.eks. udtrykkes i vor manglende repræsentation i Statens Humanistiske Forskningsråd – og særligt savner vi vel en forskningsdebat på vore præmisser. Hvad det sidste angår, opererer Lokalhistorisk Institut kun med statsadministrationens arkivfunds, uden blik for de nye kilder til lokalsamfundenes historie, der nu findes på de lokalhistoriske arkiver.

Tilløb til en debat blev dog taget op i forbindelse med Esben Graugaards bog »Færchs Tobaksfabrik i Holstebro« (1984), der netop bygger på et typisk lokalarkivmateriale: et virksomhedsarkiv, foreningsarkiver, private personarkiver, samt erindringer og interviews indsamlet på arkivet i Holstebro.

Bogen blev ikke vel modtaget i fagtiddsskrifter, hvor »Arbejderhistorie« (1985) fandt, at bogen indeholdt for lidt om arbejderne, mens anmeldelsen i »Fortid og Nutid« (1985), fandt bogen velafbalanceret hvad forholdet arbejder/arbejdstager angik, men savnede kvantitative data, der kunne gøre bogen brugbar i en generel landshistorisk sammenhæng.

Under overskriften »Industrihistorie anskuet fra en vestlig udkant« i »Fortid og Nutid« (1986), svarede Graugaard bistert, at det da var udmærket, de to anmeldere søgte at leve op til de krav og metoder, der var hensigtsmæssige i deres respektive miljøer – underforstået de centrale forskningsinstitutioner – men de måtte så samtidig gøre sig klart, at forskning, der udføres og publiceres for lokalmiljøet, også stiller sine særlige krav. Forskningssfriheden, hævdede Graugaard, er indskutabelt mindre på de små institutioner, ligesom der forskes for en anden målgruppe og på grundlag af andre kilder og med andre metodiske indfaldsvinkler.

At der *er* begrænsninger i den absolutte *forskningsfrihed* er ganske rigtigt ubestrideligt. Man er på den lokale forskningsinstitution i reglen bundet til emner, der mere eller mindre knytter sig til det pågældende lokalsamfund og kan ikke, a priori tillade sig at mene, at den ene halvdel af lokalsamfundets beboere er skurke, mens den anden halvdel er

helte. En sådan holdning ville ganske ødelægge bredden i institutionens indsamling og formidling – og i øvrigt den lokalhistoriske forskning.

Hvad *målgruppen* derimod angår, forekommer det mindre oplagt på forhånd at definere sine lokale læsere som dummere end andre. Også lokalt er der et behov for at se udviklingen beskrevet i relation til andre områder og landet som helhed, og det må være forfatterens hovedpine, at gøre disse komparative træk spiselige for alle.

Endelig hvad det særlige *kildemateriale* i lokalsamfundet angår, har man netop gennem den totalitet, man har chancen for at operere med, mulighed for at afdække helt ny problemstillinger og sammenhænge og herigenem vinde ny viden. Det ærgrer derfor hver gang denne chance forpasses.

Årsagen hertil er dels vanetænkning på de mere centrale institutioner – man kan således stadig i ramme alvor hævde, at det tjener forskningen bedst at rive kommunalarkiverne ud af den lokalsamfundssammenhæng, hvori de er opstået – dels det forhold, at de bud på forskningsaktiviteter, der er kommet fra de små decentralt placerede forskningsinstitutioner, endnu er ret fåtallige. For de lokalhistoriske arkivers vedkommende, kan det dog undskyldes med den fuldstændige mangel på statsstøtte.

Finn H. Lauridsen:

Lokal- og kulturhistorien i dag.

Kommentarer til et oplæg.

Jeg troede egentlig, at vi skulle have diskuteret det lokalhistoriske arbejde, således som det udfolder sig i arkiver, foreninger og museer, og hvis der var noget i vejen med det – da, hvorledes vi i samarbejde kunne have gjort noget for at gøre det anderledes og måske bedre. Foredragene i går var interessante, men jo i virkeligheden uden videre muligheder for diskussion, og anderledes kan det vel ikke være med den tilmålte tid. Det er et spørgsmål, om formen er rigtig. I al fald må

man nok gå videre på en anden måde. Deltagelsen i debatten er for snæver – og vi *skulle* jo være en bred kreds. Så havde jeg også opfattet, at i al fald stikord fra rapporten skulle spille en rolle – der kom også et par stykker, *to* talte jeg, hvoraf det ene var et venligt skulderklap, fordi nogen havde »turdet« kaste sig ud i det. Alt andet ufortalt bed jeg mest mærke i Steen Buscks plan. Det lød meget spændende, men ser nu resten fra foreningens synspunkt.

Det faldt mig ind, da jeg indtil flere gange læste det oplæg, der er sendt os for »dagene«, at det, der stod på side 8, egentlig var oplæggets centrale meddelelse: »i forbindelse med undersøgelsen her har vi generelt stødt på stor tilfredshed med de eksisterende tilstande og ingen trang til at etablere mere vidtgående samarbejdsformer end de allerede eksisterende«. Nu gælder *det* vel i hovedsagen de organisatoriske forhold, og her skulle alt så være såre godt. Jeg er heller aldrig – ud over et par ganske enkelte tilfælde – på min færden rundt i landet stødt på egentlige beklagelser over den måde, foreningerne fungerer på, højst da naboforeningen. Men jeg må nok på den anden side indrømme, at jeg efter kommunalreformen 1970 egentlig havde ventet, at der var sket et og andet i forbindelse med de nye grænser. Det skete ikke, og jeg forstår det også i dag meget godt. Nordjyllands amt kunne ikke skabe noget fællesskab nord og syd for Limfjorden, og Viborg amt kunne ikke over Mors skabe noget med Thy. Og hertil kom, at der heller ikke var nogen interesse for det. Fælles organisation, pænt stor og pænt magtfuld, regionale tidsskrifter under regionale styrelser og redaktioner fremsførte et par stykker – mere var det ikke, og de vandt ingen gehør. Selv om man nok synes, at den nye regionale inddeling *må* få følger på vort område – den er nu 17 år gammel – tror jeg ikke, at der sker noget i denne dronnings tid, og det varer langt ind i kronprinsens. Jeg ved heller ikke, hvad sådanne ændringer ville medføre for de store foreninger, som, og det finder jeg helt legalt, gerne vil have flere medlemmer. I den debat, der i den sidste halve snes år har været ført særlig i Fortid og Nutid og særlig omkring de amthistoriske samfund, er det gang på gang af faghistorikerne – og det er

dem, der har ført debatten – blevet bebrejdet samfundene, at de er så fikseret på ideen om flere medlemmer frem for at højne de årbøger, som de nu i mere end 80 år har udgivet. Men det *er* jo heller ikke nye medlemmer for medlemstallets skyld, man arbejder mod – det er for gennem en forbedret økonomi at få friere hænder til nye tiltag og flere. Nu ved jeg godt, at flere her vil kunne rejse sig og sige, at det går strålende, og at de gør det og det og det ud over at udsende en årbog. Det anerkender jeg; men det *er* adskillige steder ganske svært. Det er det helt lokale, der generelt tegner sig for udviklingen i disse år – selv om jeg har en – måske endnu svag – fornemmelse af, at der også er ved at gå tradition i det lokale arbejde.

Det hedder i oplæggets side 6 i et svar fra en foreningsformand, at de fleste mennesker *kun* er interesseret i deres eget sogns historie og kvier sig ved at aflevere materiale til et arkiv i et andet sogn. Det sidste er formentlig rigtigt, selv om det nu nok af og til kommer frem som en *fælles* stimulation mellem den, der skal aflevere, og den, der skal modtage. Arkivet er et midtpunkt for sognets historie, og det har det naturligvis lov til at søge understøttet. Men det første – det med de fleste og *kun* sognets historie – det er pissegalt. Hvis vi ikke evner at se ud af vore »egne vindever«, kommer vi aldrig til at forstå meninger og tilstande hverken i går eller i dag.

Oplægget fremhæver, at man på foreningssiden *ikke* på samme måde som arkiverne har magtet at samarbejde, selv om man *ganske* enkelte steder *har* forsøgt det og stadig forsøger. Jeg vil godt her nævne et særligt forhold i Århus amt. Vi har tre foreninger af amtssamfundskarakter. Efter kommunalreformen standsede vore beskedne amtstilskud (jeg ved godt, at de eksisterer – endda i rigt mål – andre steder, men hos os blev der altså lukket for kassen). Man opfordrede os fra amtets side til at slå de tre foreninger sammen og så komme igen med konkrete projekter. Det nyttede ikke noget på det tidspunkt så lidt som siden. Vi oprettede da i stedet et fællesudvalg – kaldet »Amtssammenslutningen« og via det har vi alle tre haft fornøjelse af amtets bistand ved flere udgivelser.

Den debat, der i den sidste halve snes år har været i Fortid og Nutid og i flere temabøger har i høj grad koncentreret sig om de amtshistoriske samfund, om årbøgerne og deres indhold. Den har udelukkende været ført af fagfolk eller vordende fagfolk, og blandt nøglebegreberne har vi fundet ord som faglig kvalitet, videnskabelighed og forbindelse til den rigshistoriske udvikling et forhold, der som bekendt er meget ældre. Jeg har savnet synspunkter fra ikke-universitetsuddannede i alt dette. De har med en enkelt undtagelse holdt sig tilbage – og det kan jeg faktisk godt forstå – de har siddet og fortsat med det, som ingen ved, hvad er, ligeglade med, at ingen ved det. Det berømte engelske citat går igen og igen. Oplægget påstår, at den lokale videnskabelige produktion eller rettere væksten i den har været beskeden. Det er nok rigtigt; men hvis vi fjerner ordet »videnskabelig« fra sammenhængen, er det måske knap så rigtigt. Jeg kunne have lyst til at sige meget mere om dette. Men det er der ikke tid til. En enkelt ting vil jeg dog pege på: de nostalgiske, indimellem charmerende billedbøger. Hvorfor analyserer man ikke billederne, hvorfor får man dem ikke til at fortælle noget frem for de få præsenterende linier, der er langt det almindeligste. Gunnar Sandfelds Søllerød-somdet-var-engang-bøger er fine eksempler på, hvordan det *kan* gøres, og så bliver selv i og for sig ret enkle billedbøger til levende historiskildring. Emnet kunne sagtens bære et kursus eller flere.

Det er rigtigt, at der på dette område mangler et samarbejde. På den anden side deltager der *så* mange i organisationernes kurser, at et sådant samarbejde nok ikke er så enkelt at etablere. Nogle ville her tale for en institutionalisering; men det ville blive på bekostning af meget af det umiddelbare og improviserede i denne side af arbejdet. At der ad åre alligevel vil ske et eller andet, er der vist næppe tvivl om.

De historisk interesserede prioriterer anderledes, konkluderer man – forskelligt. *Er* vi så forskellige, eller er vi *så* forskellige, at øst og vest aldrig kan mødes, som det hedder hos Claus Bjørn?

Der var mange kommentarer til indledningens oplæg. *A. Strange Nielsen*, Næstved by- og egnshistoriske Arkiv, fremhævede bl.a., at arkiverne havde de bedste folkelige rødder af de historiske institutioner og foreninger. I Næstved fungerede arkivet godt. Der fandtes ingen sognearkiver, da alle var trykke ved Næstvedarkivet, der dækker tre kommuner.

Jørgen Skafte Jensen, Københavns Universitet, mindede om, at universiteterne i disse år var i fuld gang med at lægge stilen om imod det mere åbne og folkelige og mod vejledende servicefunktioner.

Kamma Varming, Vejle amts historiske Samfund, mente ikke, at amtsamfundene var statiske. Vejle amt har udvidet sit område; men medlemstallet var faldende efter i en periode at være holdt (kunstigt?) oppe ved hverve-kampagner.

Museumsinspektør *Palle Friis*, Vendsyssel historiske Museum, fandt, at sektionsformændenes indlæg havde været spændende, og i det hele taget havde det været det bedste årsmøde i DHF i de senere år. Henning Benders indlæg havde ikke været retfærdigt over for museerne, arkiverne vidste for lidt om museerne. Det var for dårligt, at de tre sektioner ikke havde bevaret et fællesskab omkring årsmødet. Han stillede også spørgsmålet: hvad skal DHF? Organisationen skulle bl.a. samle de kolleger op, der ikke er med i sektionerne. I DHF skulle man diskutere, hvordan vi kommer videre. Det var en god idé at nedsætte en arbejdsgruppe til årsmødeplanlægningen, og møderne burde planlægges 4–5 år frem i tiden. Man kunne udpege grupper, der behandlede problemerne og kom med oplæg til næste møde.

Vagn Dybdahl udtrykte glæde over Palle Friis' indlæg. Han så gerne møder med 20–30 personer om temaer. Han fandt også Palle Birk Hansens centertanker positive, bl.a. fordi det ikke var muligt for alle arkiver at drive forskning.

Efter frokost var der ekskursion til Flensborg med besøg på Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig, der er en central institution for udforskningen af Sydslesvigs og det danske

Årsmødet i Åbenrå

mindretals historie. Her orienterede overbibliotekar *Jørgen Hamre* om den kulturelle virksomhed i almindelighed, mens bibliotekslek-

tor, dr. *Johann Runge* fortalte om Studiefdelingens videnskabelige og formidlende virksomhed.

Dorrit Andersen

Dansk Historisk Fællesforening

RESULTATOPGØRELSE FOR TIDEN 1/1-31/12 1986

Note

Kontingenter:

Sammenslutningen af Lokalhistoriske Arkiver		14.400,00
Sammenslutningen af Lokalhistoriske Foreninger		14.400,00
Dansk Kulturhistorisk Museumsforening		14.400,00
Medlemmer		11.000,00
		<hr/>
		54.200,00

Tilskud:

Kulturministeriet, Tipsmidlerne	250.000,00	
Overført til 22 Amtssamfund	÷150.000,00	
Tilskud til »Siden Saxo«	÷50.000,00	50.000,00
		<hr/>
		104.200,00

Omkostningerne:

Årsmødet	31.517,61	
Møder og rejser	18.400,91	
Lønninger og honorarer	19.583,83	
EDB	48.462,47	
Kontorudgifter	24.814,44	142.779,26
		<hr/>
		÷38.579,26
1 Fortid og Nutid	÷16.642,54	
2 Siden Saxo	÷14.145,55	
3 Bogsalg	62.055,34	31.267,25
		<hr/>
		÷7.312,01
Renteindtægter	14.697,57	
Difference	÷684,14	14.013,43
		<hr/>
Overskud, der fordeler sig således:		
Henlagt til reservefond	2.943,32	
Henlagt til investeringsfond	3.071,65	
Henlagt til Lokalhistorisk Vejviser	1.057,57	
Henlagt til DHF-reservefond Fortid/Nutid	11.290,56	
Henlagt til DHF-reservefond Siden Saxo	11.290,56	29.653,66
		<hr/>
Overført til næste år		÷22.952,24

AKTIVER

Girokonto nr. 5086264		25.596,86
Østjyds Bank konto nr. 1141460		16.383,12
Østjyds Bank konto nr. 7027374		58.284,94
Østjyds Bank konto nr. 7026889 (Inv.-fond)		53.859,57
Østjyds Bank konto nr. 7028562 (Reservefond)		27.943,32
Østjyds Bank konto nr. 7033000 (Fortid/Nutid)		31.290,56
Østjyds Bank konto nr. 7022994 (Siden Saxo)		31.290,56
Tilgodehavende moms		19.850,81
Tilgodehavende bogsalg		24.559,14
Tilgodehavende diverse		3.200,00
Tilgodehavende Historisk Bibliografi		240,95
Tilgodehavende Fortid/Nutid 1986		5.930,00
Historisk Vejviser		401,00
Lån til Historisk Bibliografi		44.435,87
		<hr/>
		343.266,70

PASSIVER

AiO		63.196,26
Diverse kreditorer		47.034,24
Siden Saxo, forudbetaling 1987		1.615,00
Formue primo	109.989,43	
Underskud	÷ 22.952,24	87.037,19
		<hr/>
<i>Hensættelser:</i>		
<i>Lokalhistorisk Vejviser:</i>		
Primo	19.983,48	
Hensættelser 1986	1.057,57	
Overført DHF's fond til særlige formål	21.041,05	0,00
		<hr/>
<i>Investeringsfond</i>		
Hensættelser i 1986	3.071,65	53.859,57
		<hr/>
<i>Reservefond</i>		
Primo	51.422,62	
Hensættelser i 1986	2.943,32	
Overført DHF's fond til særlige formål	26.422,62	27.943,32
		<hr/>
<i>Fortid/Nutid</i>		
Primo	20.000,00	
Hensættelse i 1986	11.290,56	31.290,56
		<hr/>
<i>Siden Saxo</i>		
Primo	20.000,00	
Hensættelser i 1986	11.290,56	31.290,56
		<hr/>
		343.266,70

SPECIFIKATIONER TIL RESULTATOPGØRELSEN

1. <i>Fortid og Nutid</i>			173.107,20
Salg.....			
<i>Tilskud:</i>			
Forskningsrådet.....	25.000,00		
Andre.....	18.028,25	43.028,25	
			<hr/>
			216.135,45
<i>Omkostninger:</i>			
Trykning.....	158.772,00		
Honorarer.....	9.000,00		
Administration.....	14.532,86		
Forsendelse.....	37.331,25		
Afskrivninger.....	7.803,92		
Produktionsudgifter.....	410,19		
Reklame.....	4.927,77	232.777,99	
			<hr/>
Underskud.....			÷ 16.642,54
			<hr/>
2. <i>Siden Saxo</i>			340.334,25
Abonnementssalg.....			
Løssalg.....			10.334,15
Tilskud fra DHF.....			50.000,00
			<hr/>
			400.668,40
Trykning.....	218.136,00		
Forsendelse.....	70.602,85		
Administration.....	10.392,49		
Produktionsudgifter.....	16.232,18		
Lønninger og honorarer.....	20.722,48		
Reklame.....	78.727,95	414.813,95	
			<hr/>
			÷ 14.145,55
			<hr/>
3. <i>Bogsalg</i>			104.568,94
Bogsalg, egne bøger.....			
Copydan.....			316,32
			<hr/>
			104.885,26
Vejviseren.....		17.154,77	
Lønninger og honorarer.....	24.438,02		
Porto og fragt.....	14.555,53		
Afskrivning.....	111,19		
Atlas.....		9.062,20	
Trykning m.m.....	22.836,80		
Lokalhistorie i undervisningen.....	6.269,39		
Reklame.....	835,96		
			<hr/>
	69.046,89	26.216,97	42.829,92
			<hr/>
			62.055,34
			<hr/>

DANSK KULTURHISTORISK OPSLAGSVÆRK

Salg		1.248,00
Tilskud		246.820,00
Renter		1.244,89
Lønninger	229.810,28	
Forsendelse	10.677,77	
Administration	275,58	
Checkkonto	8.548,66	
Tilgode DHF	0,60	
		<hr/>
	249.312,89	249.312,89

HISTORISK BIBLIOGRAFI

Salg		50.286,49
Tilskud		147.279,00
Renter		190,73
Lån hos DHF		44.435,87
Trykning	138.380,00	
Løn	90.390,39	
Forsendelse	13.322,70	
Checkkonto	99,10	
		<hr/>
	242.192,09	242.192,09

Dansk Historisk Fællesfond

RESULTATOPGØRELSE FOR TIDEN 1/1-31/12 1986 (5. REGNSKABSÅR)

<i>Indtægter</i>	
Renter af bankbog	1.006,61
Kupons	3.600,00
	<hr/>
	4.606,61
- depotgebyr og kurtage	67,50
	<hr/>
Overskud	4.539,11
	<hr/>
<i>Aktiver</i>	
Nom. kr. 30.000 forenede Krf. 2013, 12%, kurs 97,5	29.250,00
Østjydsk Bank A/S konto nr. 7030980	19.599,09
	<hr/>
	48.849,09
	<hr/>
<i>Passiver</i>	
Formue primo	46.784,98
Overskud	4.539,11
Kursregulering vedr. ej realiserede obligationer	÷ 2.475,00
	<hr/>
Formue pr. 31/12 1986	48.849,09
	<hr/>

DHF's fond til Særlige formål

Formue primo	46.784,03
Renter	3.126,48
Tilskud	26.422,62
Tilskud	21.041,05
	<hr/>
Formue pr. 31/12 1986 (Østjydsk Bank A/S, 7030949)	97.374,18
	<hr/>

DHF og SLF's Støttefond (4. regnskabsår)

Formue	35.950,98
Renter	2.056,05
	<hr/>
Formue pr. 31/12 1986 (Østjydsk Bank A/S, 7030998)	38.007,03
	<hr/>

Ovennævnte regnskaber er opstillet af undertegnede på grundlag af forelagte bankbøger, bilag samt depotudskrifter pr. ultimo december 1986.

Randers, den 17. februar 1987

Anders V. Larsen
afdelingsdirektør
Hjulumagervej 38
8900 Randers